

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМА Билтен

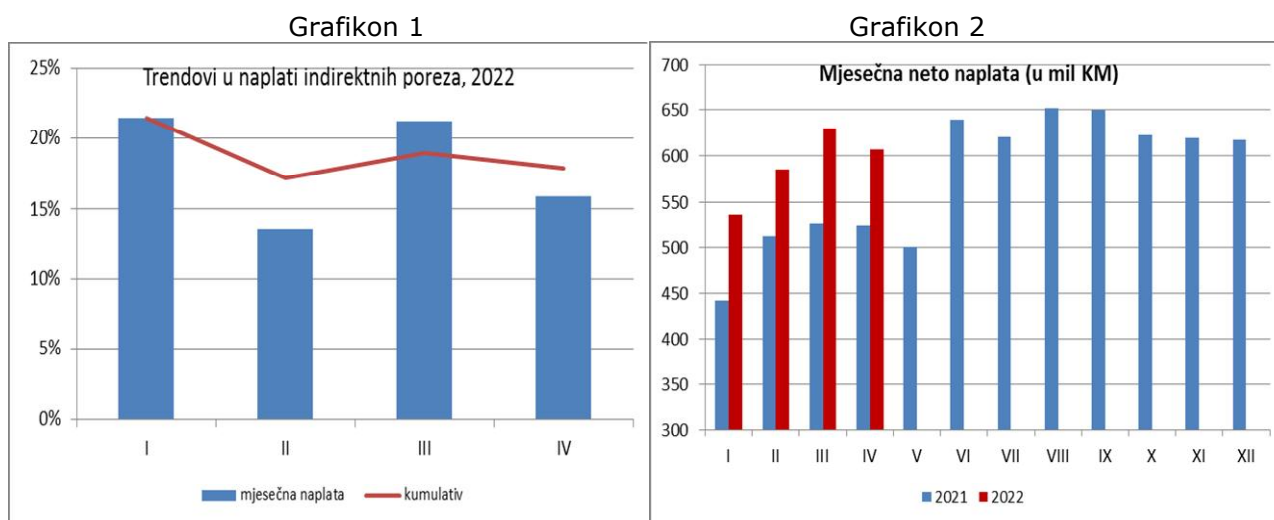

Broj
Број
Number **203/204**

мај/јуни 2022 – свибанј/липанј 2022 – мај/јуни 2022 – Мај/Јуне 2022

U fokusu

Prema preliminarnom izvještaju UIO je u aprilu 2022.g. na JR naplatila 606,5 mil KM neto prihoda od indirektnih poreza. Neto naplata je nominalno veća za 83,2 mil KM, što predstavlja rast od 15,9%. Visok rast naplate indirektnih poreza u aprilu 2022. povećao je kumulativni suficit ostvaren u dosadašnjem dijelu 2022.g. U periodu januar-april 2022 neto naplata je nominalno veća za 356,8 mil KM u odnosu na isti period 2021., što predstavlja kumulativni rast od 17,9% (Grafikon 1).

I pored visokog mjesečnog rasta primjetno je usporavanje u naplati, kako u apsolutnom iznosu (Grafikon 2), tako i u pogledu mjesečne stope rasta (Grafikon 1). Osim snažnog rasta isplata povrata (čak 40,4% u aprilu) jedan od razloga za usporavanje mjesečnih i kumulativnih stopa rasta jeste i struktura osnovice za poređenja (Grafikon 2, "2021"). Zbog restriktivnih anti-covid mjera u prvom dijelu 2021.godine naplata indirektnih poreza je bila značajno niža nego u ostalom dijelu godine, tako da je, zbog rasta statističke osnovice, u narednim mjesecima za očekivati niže mjesečne stope rasta naplate indirektnih poreza.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Osnovni scenario projekcija indirektnih poreza	2
Lista tabela i grafikona	2
Sažetak	3
1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od indirektnih poreza iz osnovnog scenarija	4
2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2022-2025 (osnovni scenario)	17
3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od indirektnih poreza	23
4. Rizici	28
Dodatak: posljednje projekcije međunarodnih institucija	29

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

OSNOVNI SCENARIO PROJEKCIJA INDIREKTNIH POREZA**LISTA TABELA I GRAFIKONA****Tabele**

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, mart 2022	4
Tabela 2. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji	6
Tabela 3. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza (2022-2025), april 2022. godine	17
Tabela 4. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a, april 2022.....	17

Grafikoni

Grafikon 1. Faze liberalizacije vanjske trgovine BiH	5
Grafikon 2. Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2021	6
Grafikon 3. Indirektni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2021	7
Grafikon 4. Mjesečna naplata indirektnih poreza (mil KM).....	8
Grafikon 5. Naplata prihoda od indirektnih poreza u prvom kvartalu i promjene u naplati (kv/kv) ..	8
Grafikon 6. Trendovi u naplati prihoda od carina	9
Grafikon 7. Trendovi u naplati bruto PDV-a, m/m	10
Grafikon 8. Mjesečna naplata prihoda od PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a.....	10
Grafikon 9. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a	11
Grafikon 10. Trendovi u isplati PDV povrata	11
Grafikon 11. Trendovi u naplati neto PDV-a	12
Grafikon 12. Trendovi u naplati akciza	13
Grafikon 13. Trendovi u naplati akciza na duhan	13
Grafikon 14. Trendovi u naplati akciza na derivate nafte	14
Grafikon 15. Trendovi u naplati prihoda od putarine	15
Grafikon 16. Trendovi u naplati prihoda od akciza na kahvu.....	15
Grafikon 17. Trendovi u naplati akciza na pivo, bezalkoholna pića, alkohol i alkoholna pića i vino ..	16
Grafikon 18. Cijene derivata nafte u BiH po sedmicama	19
Grafikon 19. Projektirani udio indirektnih poreza u BDP-u i ukupnoj potrošnji.....	21
Grafikon 20. Doprinos pojedinih vrsta prihoda projektiranom apsolutnom rastu.....	21
Grafikon 21. Projekcija prihoda od akciza na duhan	22
Grafikon 22. Procjene DEP-a za BDP u 2021. godini	23
Grafikon 23. Procjene DEP-a za BDP u 2022. godini	24
Grafikon 24. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa	25
Grafikon 25. Razlike izvršenja prihoda od indirektnih poreza u 2021. godini i projekcija iz oktobra 2021.....	26
Grafikon 26. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz oktobra 2021. godine.....	27
Grafikon 27. Zimske projekcije (2022) Evropske komisije.....	29
Grafikon 28. Projekcije ECB, mart 2022	30

Sažetak

Stopa realnog rasta BiH ekonomije u 2020. godini iznosila je - 3,2%, dok DEP-ova procjena ostvarenog realnog rasta za 2021. godinu iznosi 5,4%

DEP procjenjuje realni rast BDP u Bosni i Hercegovini od 2,1% u 2022. godini

Na nivou tri mjeseca 2022. ostvaren je rast naplate indirektnih poreza od 18,9%

OMA procjenjuje stopu rasta prihoda od indirektnih poreza u 2022. godini u iznosu od 9,1%, te stabilne stope rasta u narednom periodu

Postoje visoki rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza

Prema zvaničnim podacima Agencije za statistiku BiH, u 2020. godini je u BiH ostvaren realni pad BDP-a od 3,2% u odnosu na prethodnu godinu (BHAS, februar 2022. godine). Na bazi raspoloživih podataka nacionalnih računa za tri kvartala i kratkoročnih statističkih pokazatelja za četvrti kvartal 2021. godine, Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP) je procijenila da je BiH u 2021. godini zabilježila realni rast BDP-a od 5,4%.

Uzimajući u obzir najnovija dešavanja u međunarodnom ekonomskom okruženju, snažan rast svjetskih cijena i visoku osnovicu BDP-a iz prethodne godine, DEP-ova projekcija ekonomskog rasta u BiH u 2022. godini iznosi 2,1%.

U prvom kvartalu 2022. ostvarena je vrlo visoka stopa rasta prihoda od indirektnih poreza od 18,9% u odnosu na prvi kvartal 2021. godine. Posmatrano po vrstama prihoda ostvarene su sljedeće stope rasta na nivou kvartala: carina 30,2%, neto PDV-a 17,3% , akciza 15,2% i putarine 7,2%.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz marta 2022. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja. Imajući u vidu da visok rast prihoda u prvom kvartalu 2022. godine dijelom proizilazi iz specifičnosti u statističkoj osnovici za poređenje (niska osnovica u prvom dijelu 2021. godine zbog strogih restriktivnih mjera u borbi protiv virusa korona), te uzimajući u obzir ogromne nepoznanice u pogledu dešavanja u Ukrajini i razvijanja epidemiološke situacije u zemlji i okruženju, projektirana stopa rasta prihoda od indirektnih poreza za 2022. godinu iznosi 9,1%. Projektirane stope rasta prihoda od indirektnih poreza za 2023., 2024. i 2025. godinu iznose 3,2%, 2,9% i 3,0%, respektivno.

Postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza zbog ogromnih nepoznanica u pogledu dešavanja u Ukrajini i razvijanja epidemiološke situacije u zemlji i okruženju. Ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2022-2025 je podložno sljedećim rizicima: svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od indirektnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od indirektnih poreza iz osnovnog scenarija

Projekcije prihoda od indirektnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz marta 2022. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate indirektnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti indirektnog oporezivanja (osnovni ili *baseline* scenario).

1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, mart 2022

U Tabeli 1. su predstavljene posljednje projekcije Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP, mart, 2022) nominalnog i realnog rasta BDP-a za period 2022-2025. U DEP-u se pozivaju na zvanične podatke Agencije za statistiku BiH (BHAS, februar 2022. godine) prema kojima je BiH u 2020. godini zabilježila realni pad BDP-a od 3,2% u odnosu na prethodnu godinu. Na bazi raspoloživih podataka nacionalnih računa za tri kvartala i kratkoročnih statističkih pokazatelja za četvrti kvartal 2021. godine, DEP je procijenio da je BiH u 2021. godini zabilježila realni rast BDP-a od 5,4%.

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, mart 2022

	zvanični podaci	projekcije				
		2020	2021	2022	2023	2024
Nominalni rast	-3,0	6,0	5,4	4,4	4,7	5,0
Realni rast	-3,2	5,4	2,1	3,1	3,0	3,4

Izvor: DEP, mart 2022. godine

1.1.1. Projekcije za 2022. godinu

U DEP-ovim projekcijama makroekonomskih pokazatelja (mart 2022. godine) se navodi da su, usljed inflatornih pritisaka zbog prekida u globalnim lancima snabdijevanja zbog krize uzrokovane virusom korona i najnovijih dešavanja u odnosima između Rusije i Ukrajine, kao i zbog visoke osnovice u prethodnoj godini (stopa rasta 5,4%), izvršili reviziju projekcije realnog rasta BDP-a u 2022. godini na 2,1%.

1.1.2. Projekcije za period 2023-2025

U DEP-u navode da bi, pod pretpostavkom normalizacije eksternih faktora i internih dinamika u BiH, očekivana stopa realnog rasta BDP-a trebala iznositi 3,1% u 2023. godini, 3,0% u 2024. godini i 3,4% u 2025. godini. DEP-ova pretpostavka je da bi ključni oslonac ekonomskog rasta tokom ovog perioda trebala predstavljati domaća tražnja kroz povećanje privatne potrošnje i investicija.

1.2. Tekuće politike u oblasti indirektnog oporezivanja

Obaveze i sistem plaćanja PDV-a regulišu se Zakonom o porezu na dodatnu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17). Politika akciza regulisana je Zakonom o akcizama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14 i 91/17). Politika akciza na duhan u 2022. godini utvrđena je Zakonom o akcizama i Odlukom¹ Upravnog odbora UIO. Budući da je zakonski plafon ukupne akcize na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema

¹Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne akcize na cigarete i iznos akcize na duhan za pušenje za 2022. godinu (Službeni glasnik BiH br. 67/21).

izmjenama Zakona iz 2014. godine.² Zakonom³ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

Grafikon 1. Faze liberalizacije vanjske trgovine BiH

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	CEFTA	EU, SSP			carinsko evidentir.				EFTA		EU, adapt. SSP

Izvor: Antić, D. „Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007-2017): implikacije i komparativna analiza“, OMA Bilten 152/153, mart/april 2018, www.oma.uino.gov.ba.

1.3. Trendovi naplate indirektnih poreza

1.3.1. Naplata u periodu 2006-2021

Prikupljeni prihodi od indirektnih poreza su, nakon dugoročnog trenda rasta,⁴ pali u 2020. godini usljed efekata pandemije koronavirusa. U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od indirektnih poreza na JR UIO, a u 2019. godini je iznos neto naplaćenih prihoda uvećan za čak 58,7% (6,54 mlrd KM) u odnosu na 2006. godinu.⁵ U 2021. godini je ostvarena rekordna nominalna naplata prihoda od indirektnih poreza od osnivanja UIO u iznosu od 6,92 mlrd KM.

Udio indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina (Tabela 2). Od osnivanja UIO (2006) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% (minimalna vrijednost, 2009. godina) do 19,2% (maksimalna vrijednost, 2007. godina). U 2020. godini je iznosio je 16,7%. Dinamika indirektnih poreza u BDP-u zavisila je od brojnih faktora: kretanja poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanja potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicije, uvoz i izvoz), koje osim potrošnje utiču na visinu nazivnika ovog pokazatelja. Udio indirektnih poreza sa JR UIO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. do 2019. godine imao je neprekidni trend rasta. U 2019. godini je iznosio 19,9%, što je dotadašnji maksimum od osnivanja UIO, dok je u 2020. godini opao na 18,4%.

Na osnovu podataka o prikupljenim prihodima na JR UIO u 2021. godini i procjena BDP-a i potrošnje (DEP) za 2021. godinu, procjena udjela indirektnih poreza za tu godinu u BDP-u iznosi 18,4%, a u potrošnji 20,3%. Procijenjeni udio indirektnih poreza u potrošnji u 2021.g. predstavlja najviši nivo od osnivanja UIO.

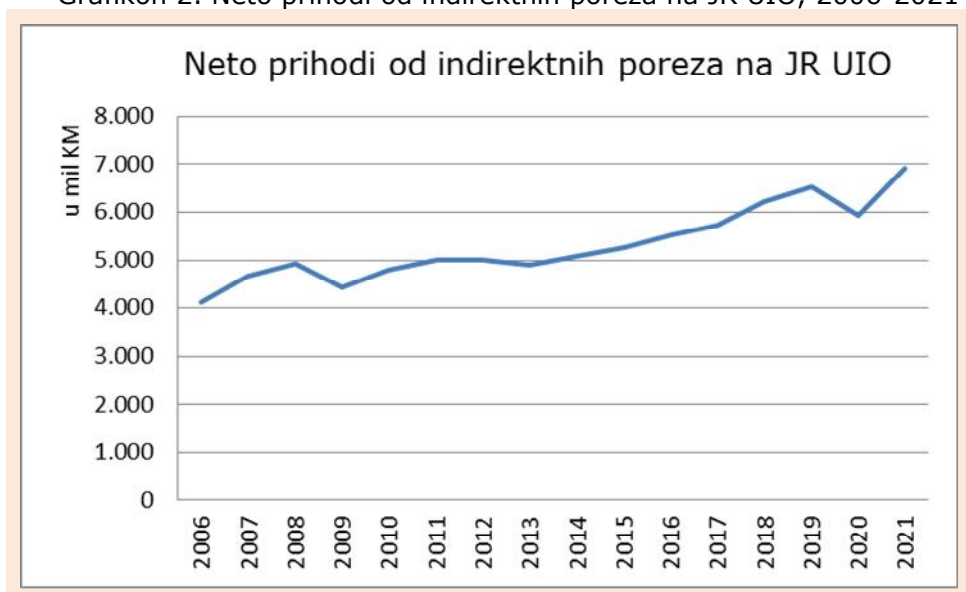
² Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o akcizama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14)

³ Novi Zakon o carinskoj politici („Službeni glasnik BiH“ br. 58/15) primjenjivaće se od 1.8.2022. godine (Vijeće ministara BiH je na 48. Sjednici održanoj 30.3.2022. godine, na prijedlog Uprave za indirektno oporezivanje, donijelo Odluku o izmjeni Odluke o provođenju Zakona o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini, kojom se pomjera rok početka njene primjene s 1.4.2022. na 1.8.2022.) a do tog datuma se primjenjuje stari Zakon o carinskoj politici („Službeni glasnik BiH“ br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 i 76/11). Izuzetak je član 207. novog Zakona koji se primjenjuje od 25.04.2018.g.

⁴ U skoro svim godinama od osnivanja UIO do 2019. godine zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UIO. Izuzeci su bili „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren snažan pad prihoda od 9,9%, te stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, respektivno (Grafikon 2).

⁵ Treba napomenuti da ovi iznosi ne uključuju zaostale uplate indirektnih poreza na račune entiteta, koji su u početnim godinama nakon uvođenja PDV-a bili značajniji.

Grafikon 2. Neto prihodi od indirektnih poreza na JR UIO, 2006-2021

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Tabela 2. Udio prihoda od indirektnih poreza sa JR UIO u BDP-u i ukupnoj potrošnji

(u %)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021 pr.
BDP	19,1	19,2	18,1	16,6	18,0	18,2	17,8	17,0	17,5	17,4	17,5	17,3	17,8	17,9	16,7	18,4
potrošnja	18,8	19,3	18,0	16,6	17,7	17,9	17,6	17,1	17,5	18,0	18,7	18,9	19,7	19,9	18,4	20,3

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UIO, BHAS⁶ i DEP-ovih projekcija za 2021. godinu⁷

U Grafikonu 3. je udio indirektnih poreza u BDP-u BiH u periodu 2008-2021 razložen na komponente, u skladu sa metodologijom iz OECD analize⁸ na proizvod: (1) udjela prihoda od indirektnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u. Iz Grafikona 3. se može zaključiti da je udio indirektnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio na približno jednakom nivou sve do 2015.g, do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na nivou oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u, a u 2020. godini on iznosi 90,8%. Sa padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela indirektnih poreza u potrošnji iznad linije njihovog udjela u BDP-u.

U 2020. godini došlo je do ponovnog rasta udjela potrošnje u BDP-u. Sa druge strane, udio indirektnih poreza u BDP-u je opao za čak 1,18 p.p. u odnosu na prethodnu godinu čime on dostiže nivo od 16,7%, svega 0,1 p.p. više nego u „kriznoj“ 2009. godini. Analizirano prema komponentama iz jednačine OECD, pad udjela indirektnih poreza u BDP u 2020. godini kumulativni je rezultat pada udjela indirektnih poreza u potrošnji od 1,52 p.p., te rasta udjela potrošnje u BDP-u od 1,0 p.p.

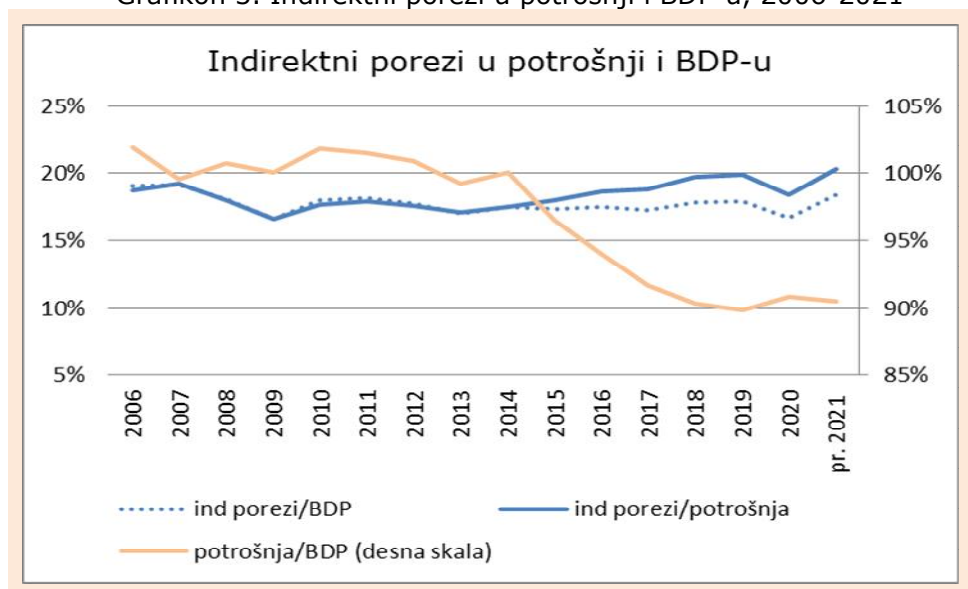
⁶ Bruto domaći proizvod prema proizvodnom, dohodovnom i rashodovnom pristupu, 2020; 28.02.2022; Agencija za statistiku BiH i Bruto domaći proizvod - vanredno saopćenje od 19.07.2021. godine; Agencija za statistiku BiH

⁷ DEP, mart 2022.

⁸ Simon, H. and M. Harding (2020), "What drives consumption tax revenues?: Disentangling policy and macroeconomic drivers" OECD Taxation Working Papers.

Prema procjenama DEP-a, udio potrošnje u BDP-u 2021. godini blago je opao na 90,5%. Procijenjeni udio indirektnih poreza⁹ u BDP-u je u 2021. godini porastao za 1,69 p.p., a u potrošnji za 1,92 p.p.,

Grafikon 3. Indirektni porezi u potrošnji i BDP-u, 2006-2021

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

1.3.2. Naplata u periodu januar – mart 2022.g.

Negativni efekti pandemije COVID-19 virusa na naplatu prihoda od indirektnih poreza anulirani su tokom drugog polugodišta 2021. godine. Liberalnije mjere za ulazak u BiH tokom ljeta 2021. rezultirale su snažnim rastom naplate indirektnih poreza od nerezidenata (dijaspore, turista, prekogranični i malogranični promet) u trećem i četvrtom kvartalu 2021. godine od 23,4% i 19,4%, što je u konačnici donijelo rast naplate indirektnih poreza na nivou godine od 16,7% u odnosu na pandemijsku 2020. godinu, odnosno 5,8% u odnosu na do tada rekordnu 2019. godinu. Ni pojava četvrtog vala pandemije u jesen u EU, niti primjena restriktivnih mjera u članicama i okruženju, nisu značajnije pogodile potrošnju nerezidenata u BiH, pogotovo kada se radi o nerezidentima iz Hrvatske u pograničnim krajevima BiH. Politika liberalnijih mjera protiv pandemije u BiH nasuprot restriktivnih mjera u poznatim evropskim skijaškim centrima doprinijela je afirmaciji BiH koja je postala atraktivna turistička destinacija za zimski turizam. Osim rasta domaće potrošnje i potrošnje nerezidenata drugi faktor rasta prihoda od indirektnih poreza u prvom kvartalu 2022. jeste rast cijena derivata nafte na svjetskom tržištu, pa potom i cijena ostalih berzanskih dobara i dobara široke potrošnje, prvo zbog pandemije i političkih kriza, a potom i zbog rata u Ukrajini. Eksplozija uvoza je donijela u prvom kvartalu 2022. visoke stope rasta prihoda od PDV-a kao *ad valorem* poreza, a time i indirektnih poreza, u čijoj strukturi dominiraju prihodi od PDV-a (Grafikon 4).

⁹ Radi se o procjenama udjela, s obzirom da su podaci za nacionalne račune za 2021. godinu procjene DEP-a, a ne zvanični podaci BHAS.

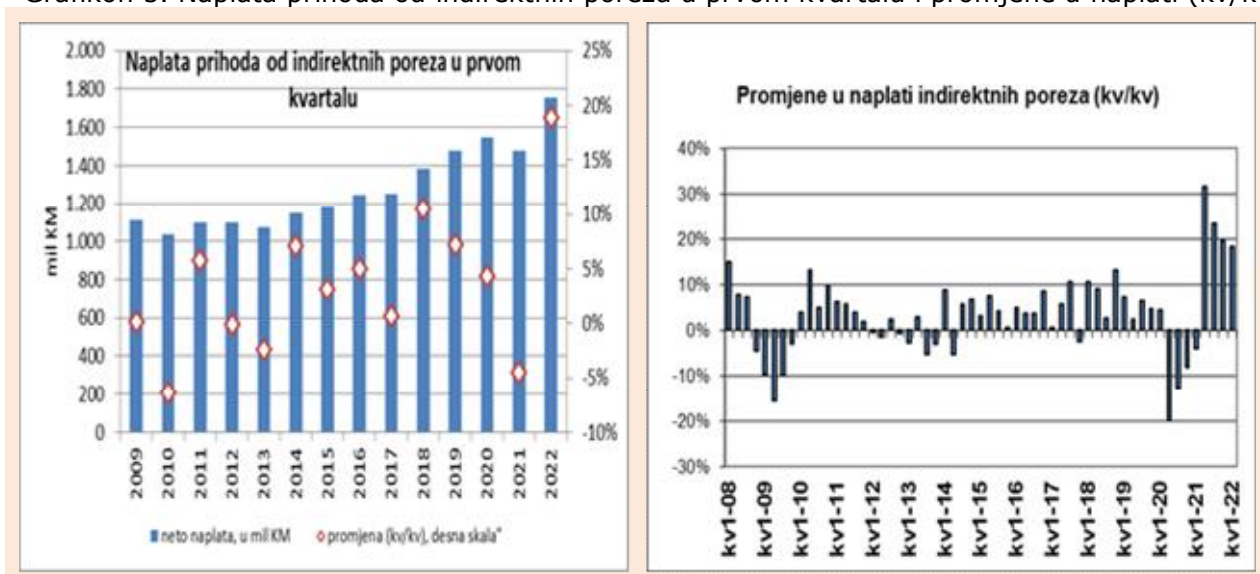
Grafikon 4. Mjesečna naplata indirektnih poreza (mil KM)

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

U prvom kvartalu 2022. ostvarena je vrlo visoka stopa rasta prihoda od indirektnih poreza od 18,9% u odnosu na prvi kvartal 2021. godine (Grafikon 5, prikaz lijevo). Treba imati u vidu da su strože mjere protiv pandemije COVID-19 virusa u BiH bile na snazi u prvih pet mjeseci 2021. godine, te je naplata zbog negativnog efekta mjera na ekonomiju i potrošnju bila značajno niža nego u ostalom dijelu godine (vid. Grafikon 4 i Grafikon 5-prikaz desno). Iz tog razloga osnovica za poređenje sa naplatom prihoda u 2022. je znatno niža, što ima za posljedicu da je matematičkim izračunom stopa rasta indirektnih poreza u prvom kvartalu 2022. znatno viša (Grafikon 5, prikaz desno).

Grafikon 5. Naplata prihoda od indirektnih poreza u prvom kvartalu i promjene u naplati (kv/kv)

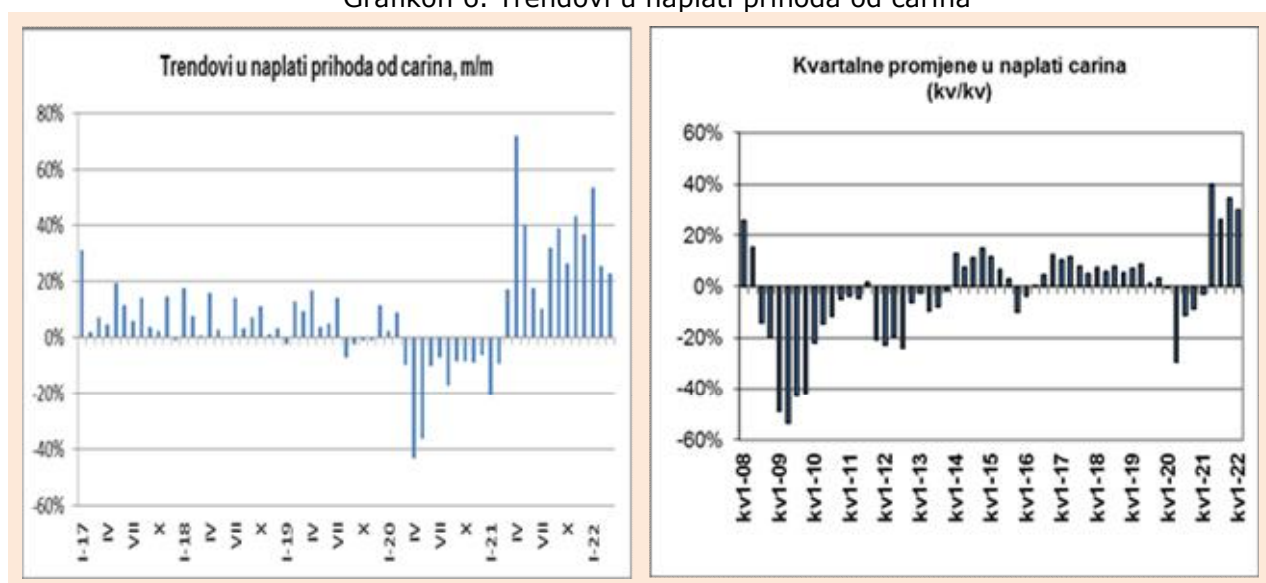
Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Naplata prihoda po vrstama

Carine

Trend visokih stopa rasta prihoda od carina traje u kontinuitetu od marta 2021. godine (Grafikon 6, prikaz lijevo). Rast prihoda od carina posljedica je enormnog rasta uvoza iz EU u dijelu dobara koje su pod režimom carina i trećih zemalja¹⁰. Na nivou prvog kvartala 2022. ostvaren je rast prihoda od carina od 30,2%, nastavljajući trend visokih kvartalnih stopa rasta iz prethodna tri kvartala (Grafikon 6, prikaz desno).

Grafikon 6. Trendovi u naplati prihoda od carina

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

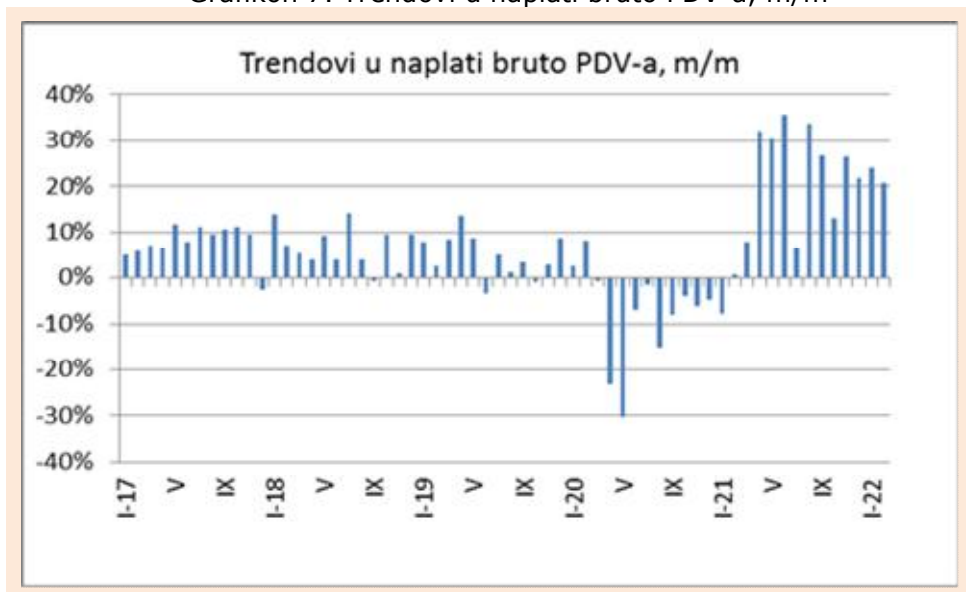
PDV

U martu su nastavljeni pozitivni trendovi u naplati bruto PDV-a, koji u kontinuitetu traju od februara 2021. Može se primijetiti da su mjesečne stope rasta i dalje jako visoke, no, i pored silaznog trenda, daleko su iznad projekcija rasta potrošnje. U martu 2022. godine naplata bruto PDV-a je rasla za 23,4% u odnosu na naplatu u martu 2021. godine (Grafikon 7).

Analiza strukture bruto PDV-a ukazuje na zaključak da je rast bruto naplate uglavnom rezultat rasta PDV-a na uvoz. Pozitivni trendovi u naplati PDV-a na uvoz traju u kontinuitetu od februara 2021. godine. U martu 2022. ostvarena je stopa rasta od 34,7% (Grafikon 8, prikaz lijevo).

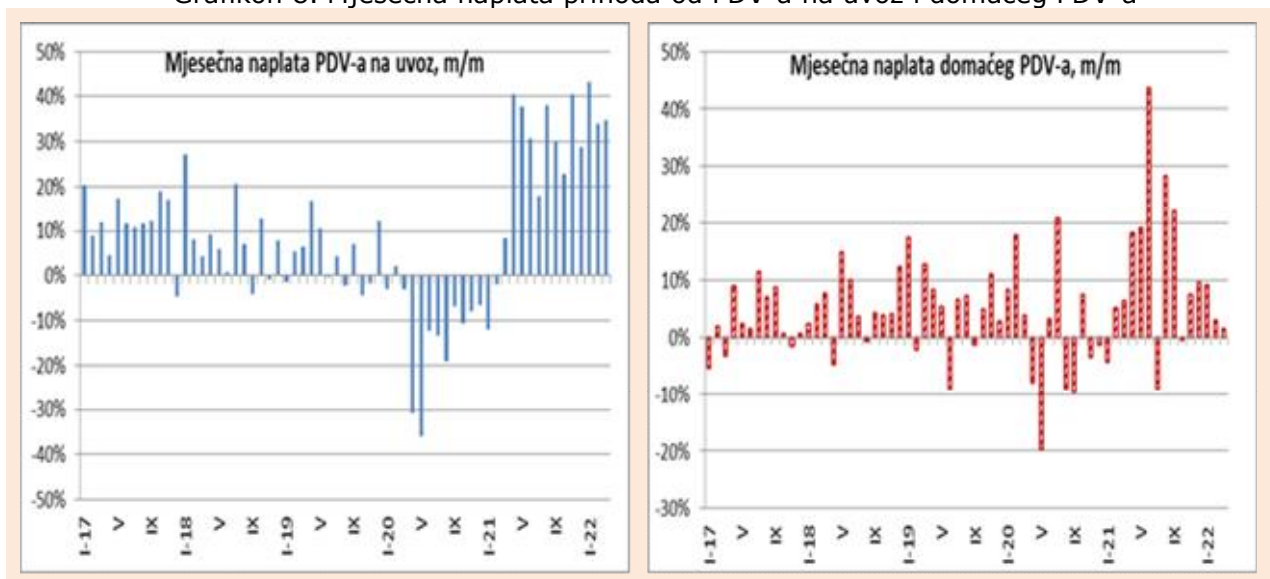
¹⁰ Prema podacima Agencije za statistiku BiH u prva dva mjeseca 2022. uvoz iz EU je rastao po stopi od 30,1%, a iz trećih zemalja čak 78%.

Grafikon 7. Trendovi u naplati bruto PDV-a, m/m

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Grafikon 8. Mjesečna naplata prihoda od PDV-a na uvoz i domaćeg PDV-a

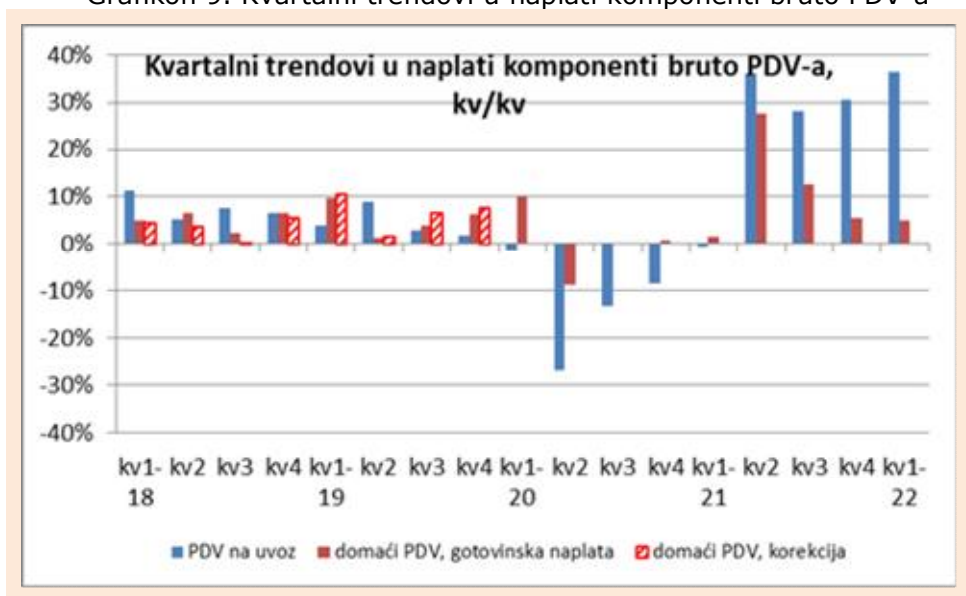

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Za razliku od trendova u naplati PDV-a na uvoz, naplata domaćeg PDV-a bilježi skromnije stope rasta u posljednjih šest mjeseci, pogotovo u februaru i martu 2022. kada su ostvarene stope rasta od 3,1% i 1,6%, respektivno (Grafikon 8, prikaz desno). U prvom kvartalu 2022. naplata PDV-a na uvoz je zabilježila rast od 36,4%, a domaćeg PDV-a od 5,1% (Grafikon 9). Pregled kvartalnih trendova naplate komponenti bruto PDV-a pokazuje rastući trend kod PDV-a na uvoz, što je i očekivano, s obzirom na rast uvoza, koji je dodatno podstaknut rastom cijena na svjetskom tržištu. Nasuprot tome, kod naplate domaćeg PDV-a evidentan je silazni trend kvartalnih stopa rasta, što može biti posljedica pada potrošnje građana zbog smanjenja kupovne moći u uslovima rasta inflacije koju ne prati rast zarada, ali i zbog povećanih isplata povrata PDV-a uvozniciima. Naime, moguće je da se, strahujući od nastavka rasta cijena na svjetskom tržištu i nestašice dobara, uvoze veće količine dobara koju ne može apsorbirati tržište u BiH u kratkom roku. Budući da je u martu evidentirano 45 mil KM neusklađenih prihoda, imajući u vidu da se veći dio

neusklađenih prihoda redovito odnosi na uplate PDV-a, pri konačnom usklađivanju prihoda može se očekivati i viša stopa rasta domaćeg PDV-a u martu 2022, a time i povećanje stope rasta u prvom kvartalu 2022.

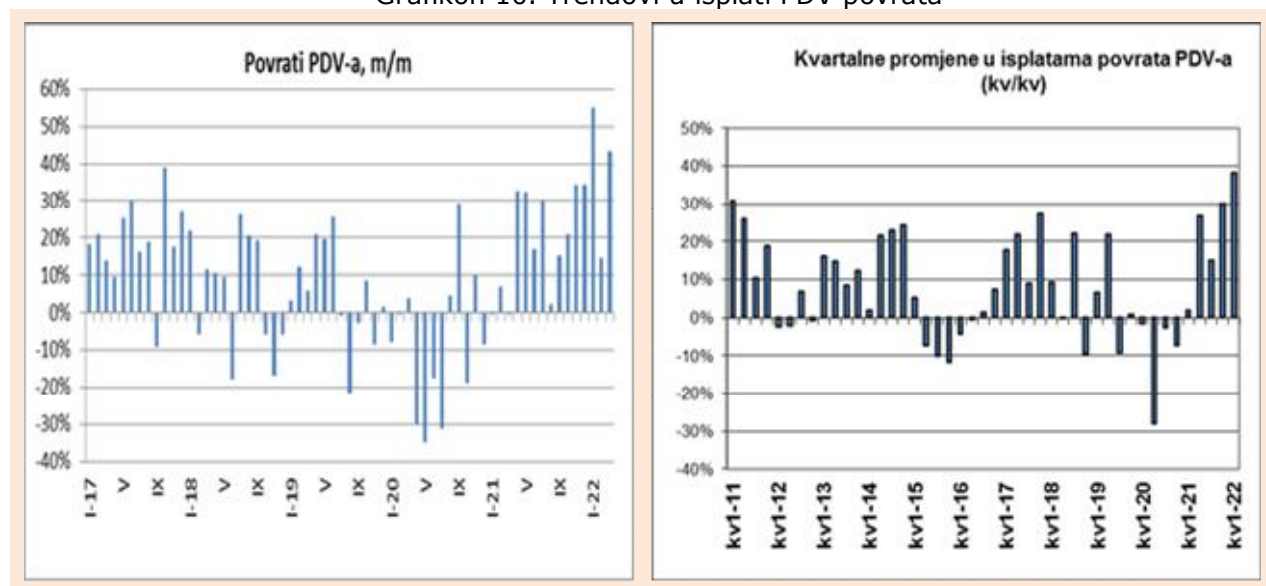
Grafikon 9. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Isplate povrata PDV-a u martu 2022. su bile čak za 43,4% veće nego u istom mjesecu 2021. (Grafikon 10, prikaz lijevo). U prvom kvartalu 2022. zabilježen rast povrata od 38,1% (Grafikon 10, prikaz desno).

Grafikon 10. Trendovi u isplati PDV povrata

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

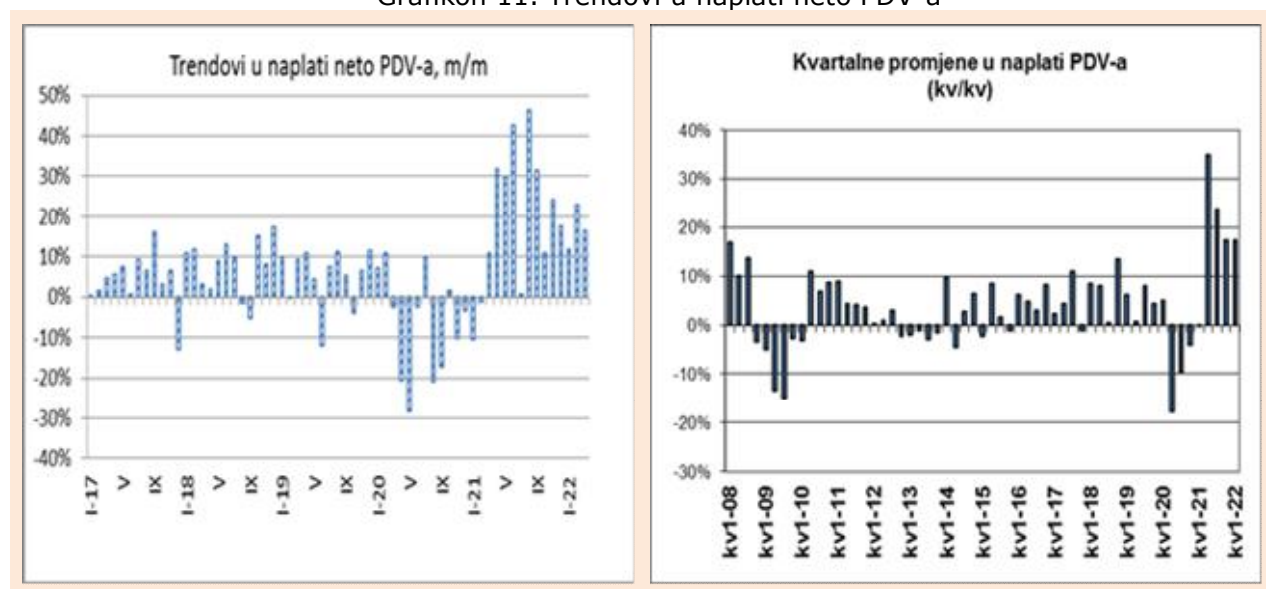
U prvom kvartalu 2022. obveznicima je vraćeno 158,3 mil KM povrata PDV-a više nego u istom periodu 2021., dok su isplate povrata međunarodnim projektima bile manje za 23,7 mil KM.

Potrebno je naglasiti da se po prvi put u analitici povrata PDV-a javljaju povrati koji su izvršeni stranim poreznim obveznicima¹¹.

Zbog snažnog rasta isplata povrata udio kumulativa povrata PDV-a u kumulativu bruto PDV u prvom kvartalu 2022. iznosi 29,6%, što je za 3,3 p.p. iznad udjela u istom periodu 2021. Visok udio povrata u bruto naplati PDV-a u prvom kvartalu posljedica je snažnog rasta izvoza i uvoza u posljednja dva mjeseca 2021. i u prva dva mjeseca 2022¹².

Visok rast isplata povrata je u samo manjoj mjeri umanjio neto efekte naplate PDV-a, budući da je istovremeno ostvarena i visoka bruto naplata. U martu je ostvaren rast neto PDV-a od 16,3% (Grafikon 11, prikaz lijevo). Na nivou prvog kvartala 2022. zabilježen je rast od 17,3%, što je identično stopi rasta u četvrtom kvartalu 2021. (Grafikon 11, prikaz desno). S obzirom da je u martu evidentirano 45 mil KM neusklađenih prihoda, mogu se očekivati i znatno više mjesečne i kumulativne stope rasta neto PDV-a u prvom kvartalu 2022. jer se veći dio neusklađenih prihoda redovito odnosi na uplate PDV-a.

Grafikon 11. Trendovi u naplati neto PDV-a

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

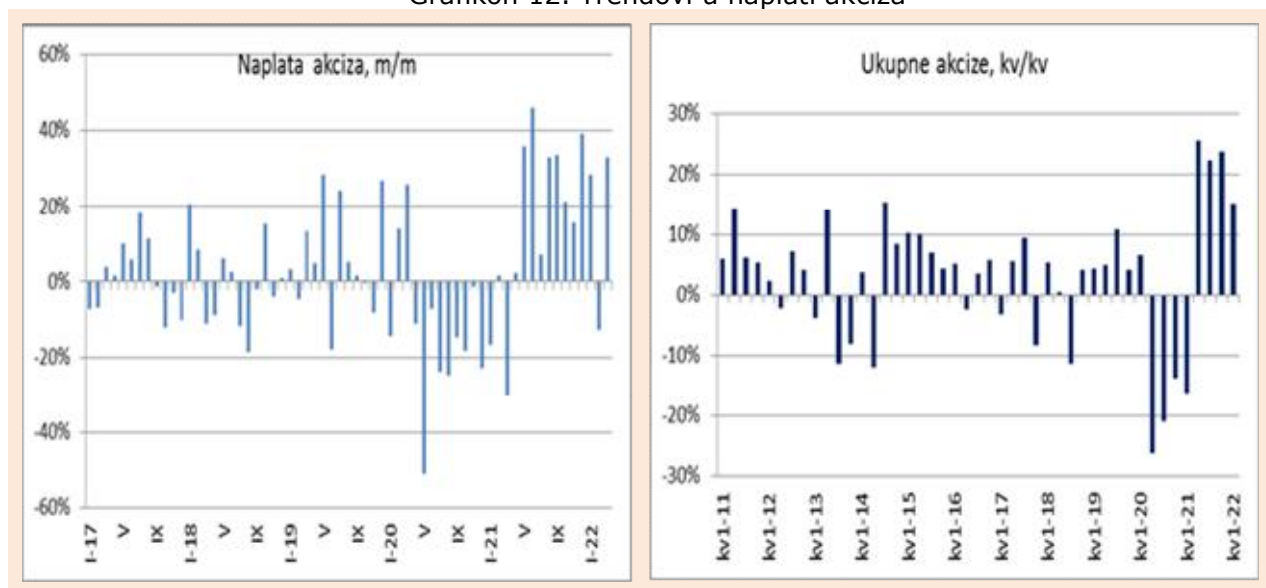
Akcize i putarina

Naplata akciza u prvom kvartalu 2022. je snažno oscilirala. Visoke stope rasta zabilježene su u januaru i martu, a u februaru značajan pad (Grafikon 12, prikaz lijevo). Na nivou kvartala ostvaren je rast od 15,2%. Ipak, oscilacije u naplati nisu ugrozile pozitivan trend naplate akciza koji traje u kontinuitetu četiri kvartala (Grafikon 12, prikaz desno).

¹¹ Radi se o realizaciji izmjena Pravilnika o primjeni Zakona o PDV-u, na snazi od decembra 2020., kojima su, nakon višegodišnjeg zastoja u primjeni Zakona o PDV-u, definirana pravila isplate povrata stranim PDV obveznicima iz aktivnosti na teritoriju BiH, a u skladu sa Trinaestom PDV Direktivom EZ i praksom članica EU.

¹² U skladu sa odredbama Zakona o PDV-u povrati pretežnim izvoznicima se isplaćuju u roku od 30 dana od podnošenja PDV prijave za mjesec u kojem je nastao izvoz, a ostalim izvoznicima i uvoznicima povrati se isplaćuju u roku od 60 dana od podnošenja PDV prijave za mjesec u kojem je izvršen uvoz/izvoz.

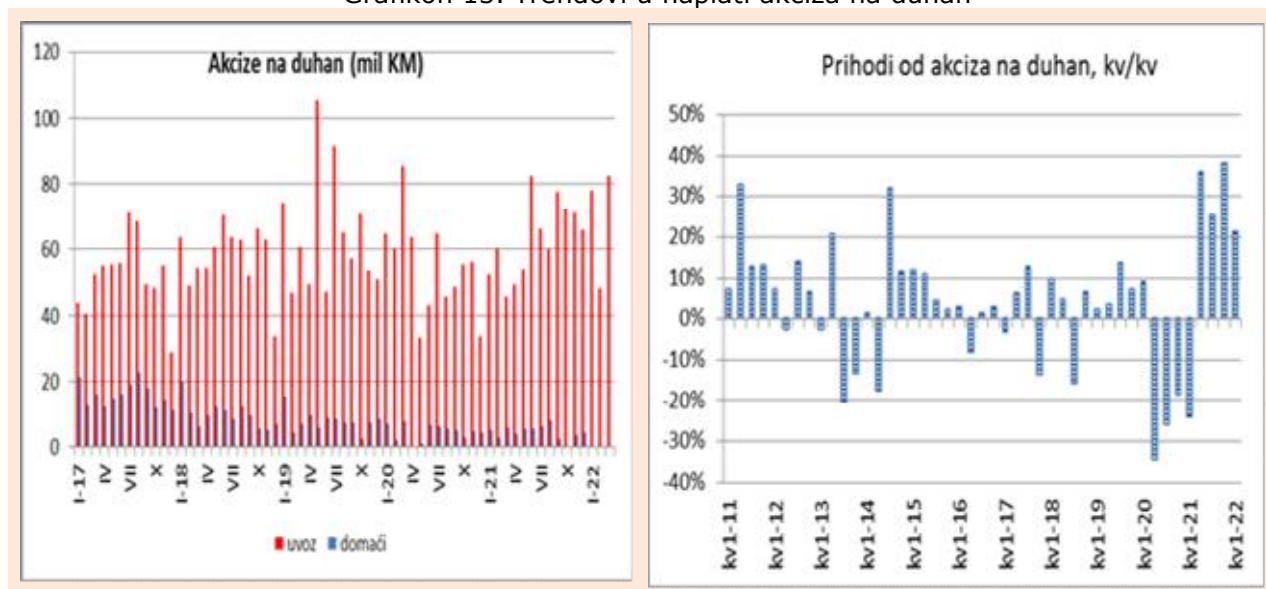
Grafikon 12. Trendovi u naplati akciza

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

U strukturi prihoda od akciza dominiraju akcize na duhanske prerađevine i akcize na derivate nafte. Oscilacije u naplati akciza u prvom kvartalu su posljedica oscilacija u naplati akciza na duhanske prerađevine, koje su zabilježile visoke stope rasta u januaru i martu (čak 60,6%), te pad naplate u februaru 2022. (Grafikon 13, prikaz lijevo). Na tržištu duhanskih prerađevina u BiH u prvom kvartalu 2022. desila se velika promjena, budući da je ugašena domaća duhanska industrija nakon četiri godine rapidnog smanjenja proizvodnje. Navedeno se odrazilo i na analitiku prihoda od akciza u kojoj od sada postoje samo akcize na uvezene duhanske prerađevine (vid. Grafikon 13, prikaz lijevo, „domaći“).

Grafikon 13. Trendovi u naplati akciza na duhan

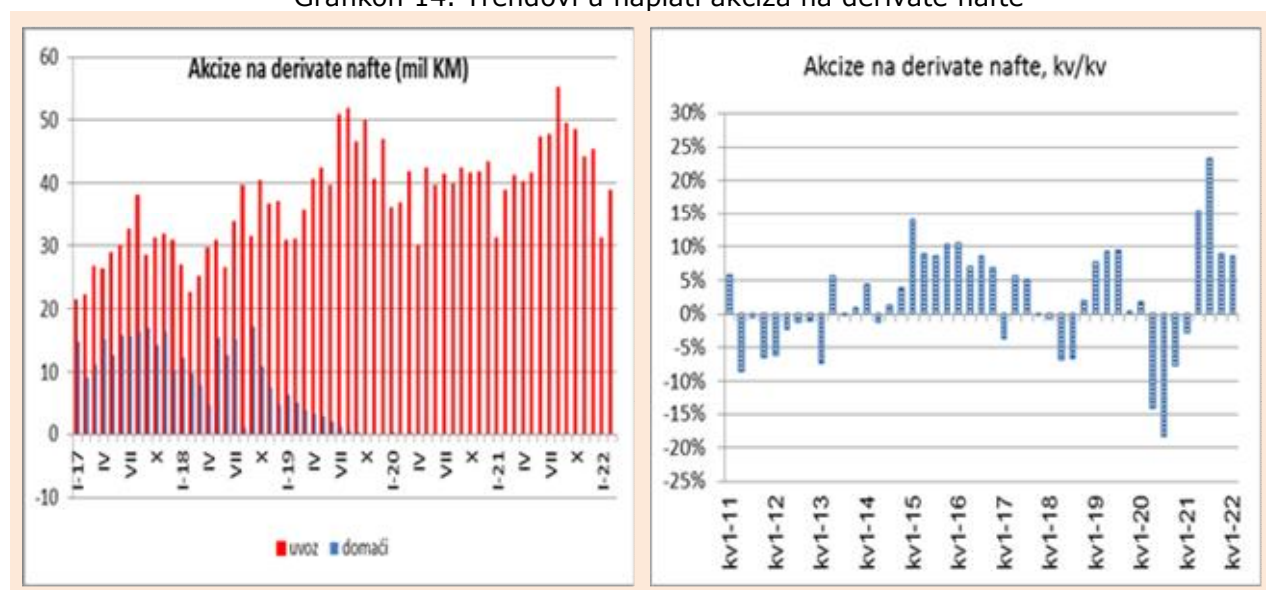
Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

Nakon nestanka velikog domaćeg proizvođača na tržištu BiH ostale su *de facto* samo tri inozemne duhanske kompanije. Naplata akciza na kraći rok je nepredvidiva jer je povezana sa poslovnim

politikama te tri kompanije, a u osnovi nema direktne veze sa potrošnjom, kao kod ostalih akciznih proizvoda, jer se akcizne markice zbog proizvodnje izvan BiH preuzimaju najmanje mjesec i po prije stavljanja cigareta u promet. I pored mjesečnih oscilacija u naplati u prvom kvartalu ostvaren je rast od 21,3%, čime je nastavljena serija visokih stopa rasta iz prethodna tri kvartala (Grafikon 13, prikaz desno).

Važan faktor rasta naplate akciza u prvom kvartalu jeste stabilna cjenovna politika duhanskih kompanija, koje ove godine nisu povećavale cijene, za razliku od prethodne dvije godine kada su rastom cijena nastojale nadoknaditi gubitke zbog smanjenja prodaje, čak i kad je akcizna politika bila nepromijenjena¹³. Stabilna cjenovna politika omogućuje fokusiranje na ekonomiju obima, što ima za rezultat veće korištenje kapaciteta, rentabilnost poslovanja i rast dobiti. Pored cijena, koje su konkurentne u odnosu na članice EU, rastu prodaje duhanskih prerađevina u prvom kvartalu 2022. doprinijela je i potrošnja nerezidenata (dijaspора, turisti, putnici u tranzitu, stanovnici iz pograničnog pojasa), koja je povećana zahvaljujući blagim epidemiološkim mjerama u odnosu na okruženje i članice EU. Povratak nerezidenata nakon praznika u zemlje boravišta, kraj raspusta i skijaške sezone u BiH doveli su, očekivano, do smanjenja potražnje za duhanskim prerađevinama, na što su reagirale duhanske kompanije sa zahtjevima za izdavanje manjih količina akciznih markica na koje se uplaćuju akcize, što je imalo za posljedicu pad naplate akciza u februaru. No, već u martu su povećane narudžbe akciznih markica u očekivanju rasta potrošnje nerezidenata za vrijeme nastupajućih vjerskih i državnih praznika u aprilu i maju, što je imalo pozitivan efekat na naplatu akciza u prvom kvartalu 2022.

Grafikon 14. Trendovi u naplati akciza na derivate nafte

Izvor: Uprava za indirektno oporezivanje BiH, prikaz OMA

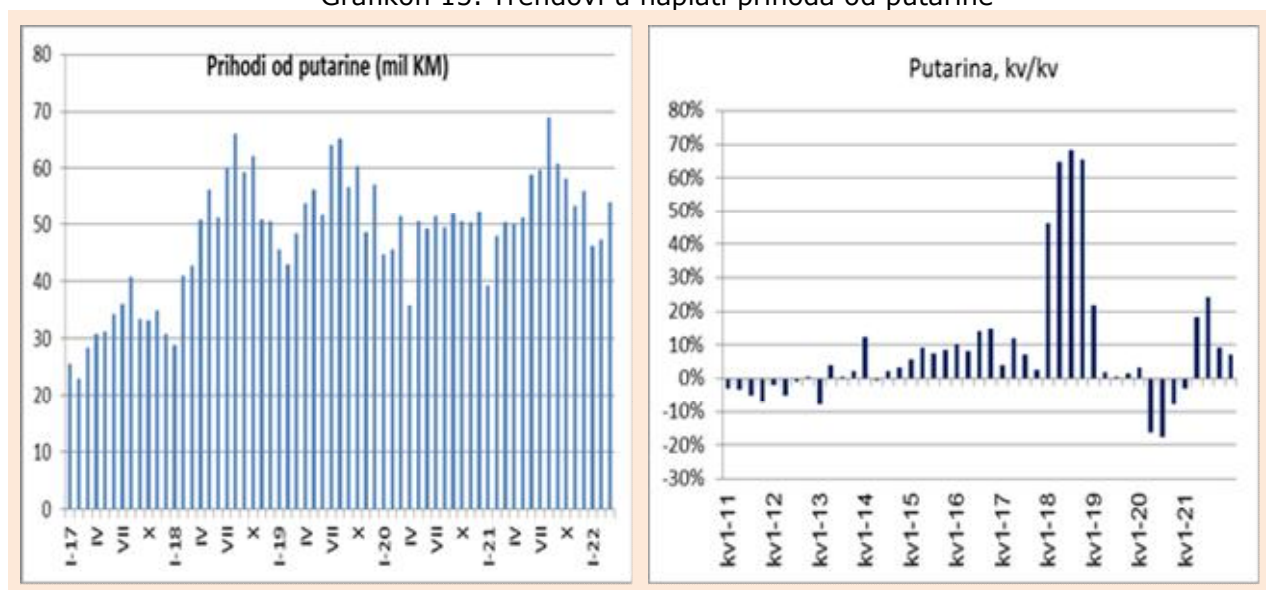
U prvom kvartalu su zabilježene i oscilacije u naplati akciza na derivate nafte, no, one, zbog manjeg pondera u strukturi nisu determinirale oscilacije u naplati ukupnih akciza kao što je slučaj sa akcizama na duhanske prerađevine. Nakon snažnog rasta naplaćenih prihoda od akciza na derivate nafte u januaru 2022. od 20,9% u februaru je ostvaren rast od samo 0,2%. U martu je zabilježen rast naplate od 7% (Grafikon 14, prikaz lijevo). Naplata akciza na derivate nafte je u pozitivnoj zoni rasta već četiri kvartala uzastopno, pri čemu je rast od 8,5%, koji je ostvaren u prvom kvartalu 2022., na nivou je rasta iz četvrtog kvartala 2021. (Grafikon 14, prikaz desno). Usporavanje rasta prihoda od akciza na derivate nafte nakon zimskih praznika je bilo očekivano, kao i u slučaju akciza na duhanske prerađevine, zbog smanjene potrošnje nerezidenata. Ipak zbog

¹³ Posljednje povećanje specifične akcize na cigarete bilo je za 2019. godinu.

cjenovne i porezne konkurentnosti derivata nafte u BiH, zahvaljujući nižim stopama akciza i PDV-a, još uvijek postoji poticaj za veću potražnju od strane nerezidenata koji žive u pograničnim područjima i osoba u tranzitu. S druge strane, kontrakcije domaće potrošnje derivata nafte su očekivane zbog snažnog rasta maloprodajnih cijena zbog poremećaja na svjetskom tržištu prouzrokovanih ratom u Ukrajini i političkom krizom globalnih razmjera.

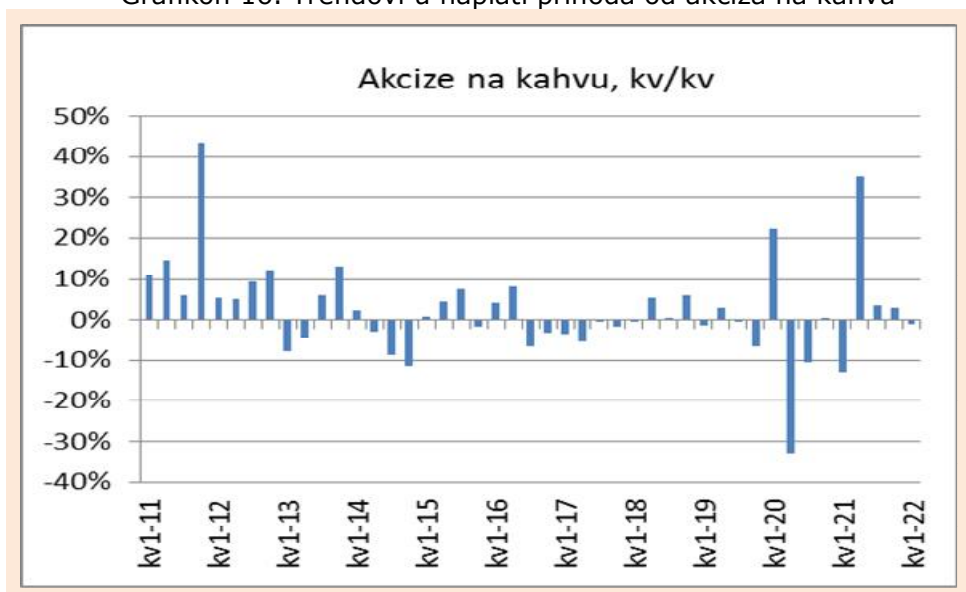
Naplata prihoda od putarine prati naplatu akciza na derivate nafte, sa određenim razlikama koje potiču od različitih osnovica na koje se obračunava i plaća putarina, odnosno akcize na derivate nafte. U odnosu na akcize na derivate nafte stopa rasta prihoda od putarine je nešto niža, u februaru čak i negativna (Grafikon 15, prikaz lijevo), a na nivou prvog kvartala stopa rasta iznosi 7,2% (Grafikon 15, prikaz desno).

Grafikon 15. Trendovi u naplati prihoda od putarine

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

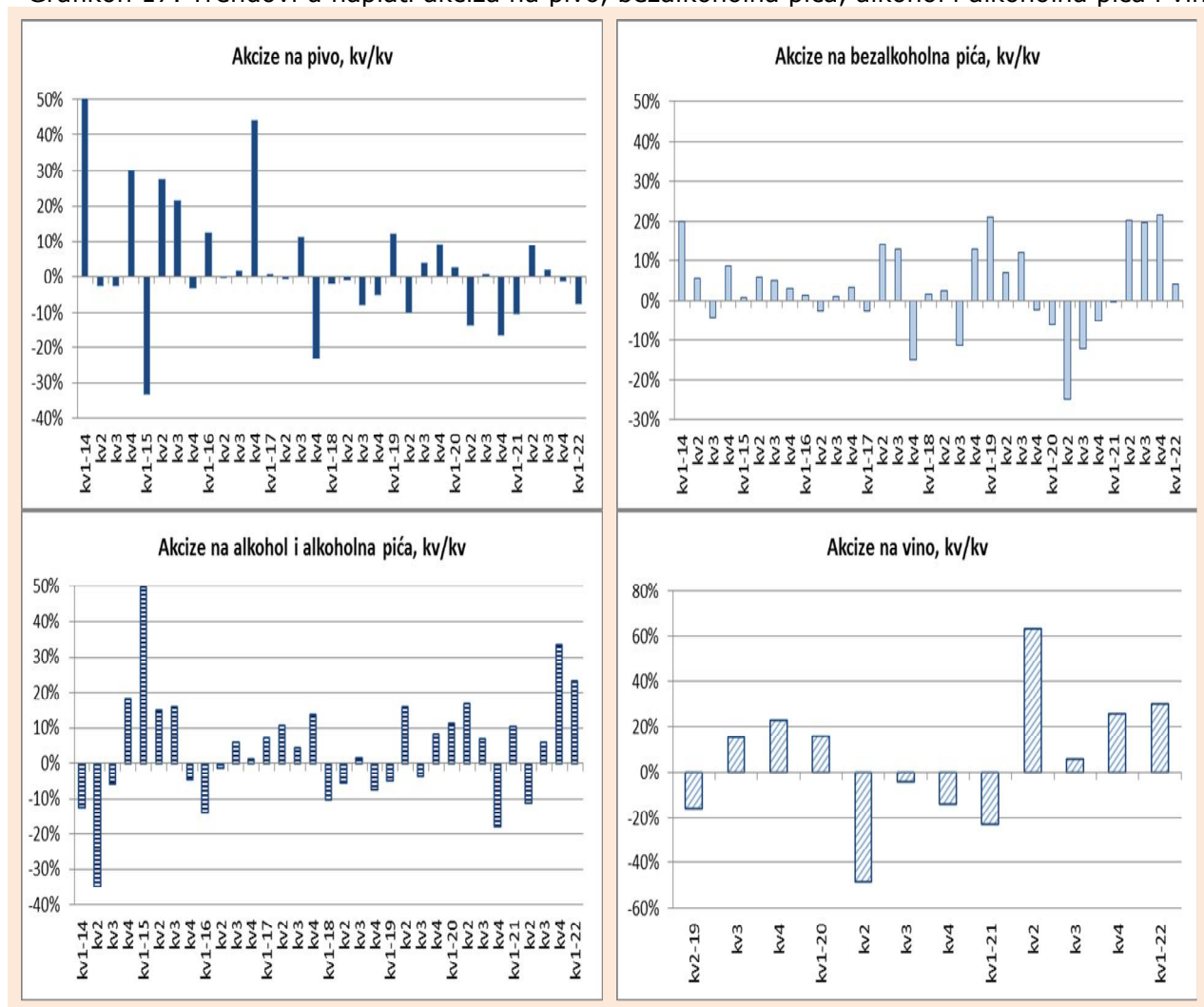
Grafikon 16. Trendovi u naplati prihoda od akciza na kahvu

Izvor: Uprava za indirektno oprezivanje BiH, prikaz OMA

Naplata prihoda od akciza na kahvu je proteklih godina bila podložna snažnim oscilacijama. Međutim u posljednja dva kvartala 2021. zabilježene su skromne stope rasta, a u prvom kvartalu i pad od 1,1% (Grafikon 16), što predstavlja iznenađenje s obzirom na rast potrošnje ostalih dobara, posebno potrošnje nerezidenata i, posljedično, naplate akciza na duhanske prerađevine i derivate nafte.

Grafikon 17. Trendovi u naplati akciza na pivo, bezalkoholna pića, alkohol i alkoholna pića i vino

Izvor: Uprava za indirektno opreživanje BiH, prikaz OMA

U prvom kvartalu 2022. ostvaren je rast prihoda od akciza na bezalkoholna pića od 4%, akciza na vino od 30,2% i akciza na alkohol i alkoholna pića od 23,3%, čime su nastavljeni pozitivni trendovi iz 2021. (Grafikon 17). S druge strane, nastavljaju se negativni trendovi u naplati akciza na pivo, kod kojih je zabilježen pad naplate u prvom kvartlu 2022. od -7,8% (Grafikon 17), pri čemu je naplata akciza u uvozna piva na nivou naplate iz prvog kvartala 2021., dok je naplata akciza na domaća piva manja za čak 27,2%.

2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2022-2025 (osnovni scenario)

Projekcije prihoda za period 2022-2025 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od indirektnih poreza, projekcije prihoda od indirektnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UIO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 3. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza (2022-2025), april 2022. godine

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM					Projektiрана stopa rasta			
	Izvršenje	Projekcija				2022	2023	2024	2025
	2021	2022	2023	2024	2025				
PDV	4.429,9	4.915,3	5.069,4	5.214,8	5.365,6	11,0%	3,1%	2,9%	2,9%
Akcize	1.475,9	1.565,7	1.605,9	1.641,9	1.681,4	6,1%	2,6%	2,2%	2,4%
Carine	324,4	363,5	389,3	412,7	441,2	12,0%	7,1%	6,0%	6,9%
Putarina	655,0	669,0	689,8	710,5	734,6	2,1%	3,1%	3,0%	3,4%
Ostalo	34,1	36,9	36,9	36,9	36,9	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%
UKUPNO	6.919,3	7.550,4	7.791,2	8.016,7	8.259,7	9,1%	3,2%	2,9%	3,0%
Namjenska putarina *)	-409,1	-418,1	-431,1	-444,0	-459,2	2,2%	3,1%	3,0%	3,4%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	6.510,3	7.132,3	7.360,1	7.572,7	7.800,5	9,6%	3,2%	2,9%	3,0%

Napomena:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjen u cijelosti za izgradnju autoputeva, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autoputeva (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

Tabela 4. Osnovni scenario projekcija prihoda od indirektnih poreza u % BDP-a, april 2022

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2021	2022	2023	2024	2025
PDV	11,8%	12,4%	12,3%	12,0%	11,8%
Akcize	3,9%	4,0%	3,9%	3,8%	3,7%
Carine	0,9%	0,9%	0,9%	1,0%	1,0%
Putarina	1,7%	1,7%	1,7%	1,6%	1,6%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	18,4%	19,1%	18,8%	18,5%	18,2%
Namjenska putarina	-1,1%	-1,1%	-1,0%	-1,0%	-1,0%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	17,3%	18,0%	17,8%	17,5%	17,1%

Izvor podataka za BDP: BHAS, februar 2022 i Projekcije DEP-a, mart 2022.

2.1. Projekcije za 2022. godinu

Prilikom izrade projekcija prihoda za 2022. godinu ne može se osloniti na sezonske sheme naplate prihoda iz 2020. i 2021. godine, s obzirom da su one izašle iz ranijih okvira zbog efekata virusa korona. Sezonska shema je uzdrmana za sve prihode koji imaju izraženu sezonsku komponentu (domaći PDV, PDV na uvoz, akcize na bezalkoholna pića, putarina i carine), te za ukupne neto prihode kod kojih sezonska komponenta nije toliko značajna. Mjesečna dinamika prihoda u 2020. godini je potpuno odudarala od tzv. *pre-COVID-19* sezonske sheme. Raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda (razlika između maksimalne i minimalne vrijednosti) iznosio je 44,2 p.p. Iako se nekim dijelom vratila na stari šablon, naplata neto prihoda od indirektnih poreza u 2021. godini takođe poprilično odudara od stare sezonske sheme.¹⁴ U 2021. je raspon mjesečnih stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza bio još viši nego u 2020. godini i iznosio je visokih 54,1 p.p. što je rezultat: (1) poremećaja sezonske sheme u baznoj 2020. godini, i (2) karakteristika sezonske sheme u 2021. godini.

U prvom kvartalu 2022. godine ostvarena je stopa rasta neto prihoda od indirektnih poreza od 18,9% u odnosu na prvi kvartal 2021. godine. Prema projekcijama DEP-a, očekuje se nominalni rast BDP-a od 5,4% u 2022. godini. Imajući u vidu da visok rast prihoda u prvom kvartalu 2022. godine dijelom proizilazi iz specifičnosti u statističkoj osnovici za poređenje (niska osnovica u prvom dijelu 2021. godine zbog strogih restriktivnih mjera u borbi protiv virusa korona), te uzimajući u obzir ogromne nepoznanice u pogledu dešavanja u Ukrajini i razvijanja epidemiološke situacije u zemlji i okruženju, **projektirana stopa rasta prihoda od indirektnih poreza za 2022. godinu iznosi 9,1%.**

2.1.1. PDV

Analiza trendova naplate u tekućoj godini ukazuje na snažan oporavak prihoda od PDV-a. Naplatu u prvom kvartalu 2022. karakteriziraju vrlo visoka stopa rasta prihoda od PDV-a na uvoz, stabilna stopa rasta prihoda od domaćeg PDV-a i visoke isplate povrata (vid. dio 1.3.2. Naplata u periodu januar – mart 2022.g.). Projektirani iznos prihoda od PDV-a u 2022. godini iznosi 4.915,3 mil KM, što je za 11,0% više od ostvarenja u 2021. godini. Projekcija je zasnovana na istorijskoj sezonskoj shemi naplate pojedinih kategorija PDV-a (koja ne uključuje specifičnosti u prethodne dvije godine), te kretanjima i projekcijama makroekonomskih pokazatelja.

2.1.2. Akcize i putarina

Projektirani iznos ukupnih neto prihoda od akciza u 2022. godini iznosi 1.565,7 mil KM, što je za 6,1% više od ostvarenja u 2021.

Projektirani iznos neto prihoda od putarine u 2022. godini iznosi 669,0 mil KM, što je za 2,1% više od ostvarenja u 2021, a zasnovan je na tekućim trendovima naplate, istorijskoj sezonskoj shemi naplate (koja ne uključuje podatke za godine sa specifičnostima), prognozama makroekonomskih pokazatelja (DEP, mart 2022), kretanjima cijena derivata nafte i procjenama cjenovne elastičnosti potražnje za derivatima nafte u BiH (OMA).

¹⁴ Opširnije: Regoje, A. (2022). „Uticaj pandemije virusa korona na dinamiku naplate prihoda od indirektnih poreza u 2020 i 2021. godini“. OMA Bilten br. 201-202, mart/april 2022, www.oma.uino.gov.ba. U analizi su, nakon kalkulacije sezonskih indeksa na osnovu podataka iz perioda 2010-2019, postavljeni regresioni modeli i izračunati koeficijenti determinacije sezonskih indeksa i stvarnih udjela mjesečnih iznosa pojedinih vrsta prihoda u odgovarajućem periodu, kako bi se prikazalo koliko dobro se sezonski indeksi uklapaju u stvarne udjele u pomenutom periodu. Koeficijent determinacije sezonskih indeksa i stvarnih udjela mjesečnih iznosa ukupnih neto prihoda od indirektnih poreza u periodu 2010-2019 iznosio je 77,5%. U 2020. godini iznosio je svega 0,6%, dok je u 2021. godini porastao na 65,3%.

Prihodi od akciza na derivate nafte

U 2021. godini je u odnosu na 2020. godinu ukupna potrošnja derivata nafte porasla za 12,2%. Rast potrošnje dizel goriva i benzina bio je otprilike na jednakom nivou, 12,5% i 12,8% respektivno. Potrošnja lož ulja i tečnog naftnog plina je, sa druge strane, pala i to za 4,3% i 9,6%, respektivno. Potrošnja kerozina je, zbog izuzetno niske osnovice u 2020. godini, porasla za ogromnih 145,4%. Zbog dijela izgubljene potrošnje u 2020. godini, radi efekata virusa korona, ta godina ne može biti referentna za poređenje, pa se, osim sa 2020. godinom, potrošnja u 2021. g. treba uporediti i sa 2019. godinom. U odnosu na 2019. godinu, potrošnja u 2021. godini je opala za 0,8%. U slučaju dizel goriva porasla je za 2,8%, dok je potrošnja ostalih kategorija derivata opala: benzina za 8,7%, lož ulja za 9,2%, kerozina za 29,7% i tečnog naftnog plina za 28,2%.

Sedmične cijene¹⁵ dizel goriva i benzina na tržištu BiH imale su rastući trend od početka do kraja 2021. godine, a godišnji prosjeci sedmičnih cijena bili su na nivou ispod prosjeka 2019. godine i iznad prosjeka 2020. godine. Cijene derivata nafte na tržištu BiH snažno su pale u aprilu i maju 2020. godine, kao posljedica pandemije virusa korona (Grafikon 18). U 21. sedmici 2020. godine cijena dizel goriva iznosila je svega 1,5 KM/l, dok je cijena goriva BMB-95 iznosila 1,6 KM/l. Od 22. sedmice 2020. godine (kraj maja) cijene derivata bilježe stalni trend rasta. Dešavanja u Ukrajini uticala su na intenziviranje trenda rasta cijena, tako da su, prema posljednjim dostupnim objavljenim podacima, u 15. nedjelji 2022. godine cijene dizel goriva porasle za 40,3%, a cijene goriva BMB-95 za 28,2% u odnosu na 1. nedjelju 2022. godine, dostižući nivoe od visokih 3,2 KM/l i 3,0 KM/l, respektivno.

Grafikon 18. Cijene derivata nafte u BiH po sedmicama

Izvor: Pregled OMA na osnovu podataka International Road Transport Union-a, preuzetih sa web stranice Vanjskotrgovinske komore BiH, <https://www.komorabih.ba/>

Uzimajući u obzir sve navedeno (trendove potrošnje i cijena derivata nafte), kao i prognoze makroekonomskih pokazatelja (DEP, mart 2022), te procjene cjenovne elastičnosti potražnje za derivatima nafte u BiH (OMA), projektirani iznos neto prihoda od akciza na derivate nafte za 2022. godinu iznosi 533,4 mil KM, što je za 1,7% više od ostvarenja u 2021.

¹⁵ Na web stranici Vanjskotrgovinske komore BiH objavljuju se sedmične cijene derivata nafte na tržištu BiH (podaci International Road Transport Union-a). Izvor: <https://www.komorabih.ba/>

Prihodi od akciza na duhan

Polazište za projekcije prihoda od akciza na duhanske prerađevine za 2022. jesu trendovi na tržištu duhanskih prerađevina i naplata prihoda od akciza u 2021. i tekući trendovi u prvom kvartalu 2022. Prema dostupnim podacima o izdatim akciznim markicama za prva dva mjeseca 2022. godine prosječna ponderirana cijena cigareta je bila za 2,1% manja u odnosu na prosječnu ponderiranu cijenu uvezenih cigareta u 2021¹⁶, što predstavlja iznenađenje, imajući u vidu opći trend rasta cijena dobara i usluga uzrokovan poremećajem na svjetskom tržištu energenata i ratom u Ukrajini. Očigledno su duhanske kompanije učinile neočekivan zaokret u nastupu na tržištu BiH, te su, vodeći politiku ekonomije obima, uz niže cijene, ostvarili rast prodaje cigareta u zimskoj sezoni. Potrebno je naglasiti da se niža prosječna ponderirana cijena cigareta može ostvariti i bez smanjenja cijena pojedinih brendova cigareta, na način da se varira struktura plasmana cigareta u pravcu veće ponude jeftinijih cigareta. Međutim, s obzirom na neizvjesnu političku situaciju i probleme u snabdijevanju energentima moguće su i manje korekcije cijena cigareta naviše, što zavisi od udjela energenata u strukturi cijene koštanja i troškovima transporta od proizvodnih kapaciteta / skladišta uvoznika do BiH. U 2022. godini ograničenja potrošnje nerezidenata su i dalje prisutna, mada u manjoj mjeri. Moguća su ograničenja zbog nastavka pandemije u članicama EU u kojima je najveća dijaspora iz BiH, dok su ograničenja unosa duhanskih prerađevina koja su uvedena pri unosu u Hrvatsku i ostale članice EU i dalje na snazi. No, trendovi u prvom kvartalu 2022. ukazuju na rast potrošnje nerezidenata u svim segmentima (dijaspora, turizam, tranzit, prekogranična potrošnja), što može značajno kompenzirati potrošnju koja se trajno gubi zbog nastavka trenda odliva radno sposobnog stanovništva iz BiH. U takvim okolnostima moguća je i prekompozicija strukture plasmana cigareta u korist brendova sa višim maloprodajnim cijenama, što može utjecati na rast prosječne ponderirane cijene sigareta u ljetnoj sezoni. S obzirom na opisane pretpostavke očekuje se rast prodaje cigareta i vrijednosti tržišta cigareta koji bi trebao premašiti rekordnu 2019. godinu. Ekonomska kriza u zemlji, koja pogoršava životni standard građana, može imati za posljedicu supstituciju cigareta rezanim duhanom, no to ne bi trebalo imati utjecaj na naplatu akciza zbog niskog pondera akciza na duhan za pušenje u ukupno naplaćenim prihodima od akciza. Pod navedenim pretpostavkama u 2022. se očekuje rast naplate akciza na duhanske prerađevine od 9,2%.

2.1.3. Carine

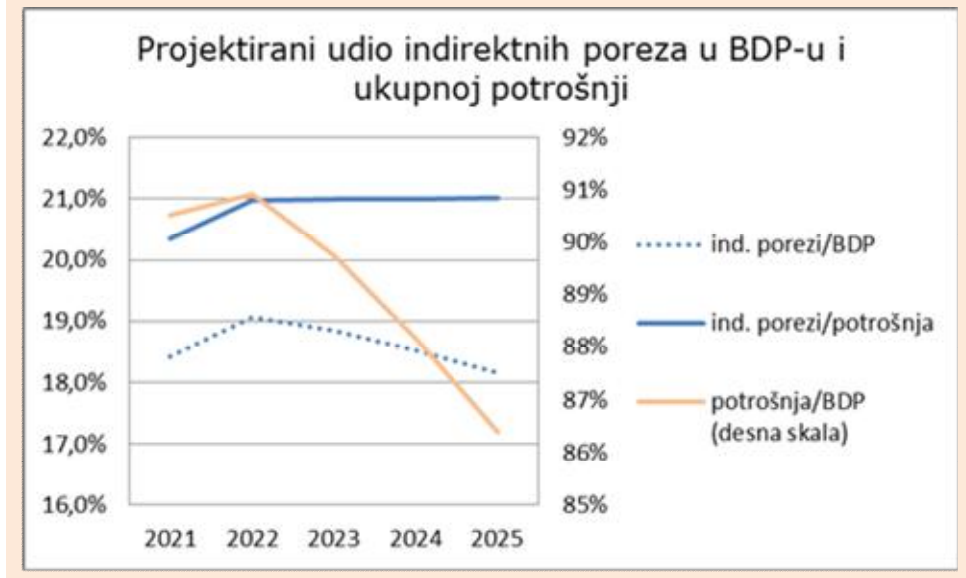
Prema podacima Agencije za statistiku BiH u periodu januar-februar 2022. godine je uvoz roba u BiH porastao za 44%. U vrijeme izrade projekcija dostupni su podaci UIO, prema kojim je u martu ostvaren rast uvoza od 41,3% što je održalo rast uvoza na nivou kvartala na visokih 43,2%. Imajući u vidu trendove naplate prihoda od carina i projekcije rasta uvoza (DEP, mart 2022), za 2022. godinu se projektira neto naplata carina u iznosu od 363,5 mil KM, što je za 12,0% više od naplate u prethodnoj godini.

2.2. Projekcije za period 2023-2025

Projektirane stope rasta neto prihoda od indirektnih poreza za 2023., 2024. i 2025. godinu iznose 3,2%, 2,9% i 3,0%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom periodu zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, istorijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2022. godinu.

¹⁶ Za komparaciju su uzete cijene uvezenih cigareta u 2021. s obzirom da je od 2022. ukinuta proizvodnja domaćih cigareta.

Grafikon 19. Projektirani udio indirektnih poreza u BDP-u i ukupnoj potrošnji

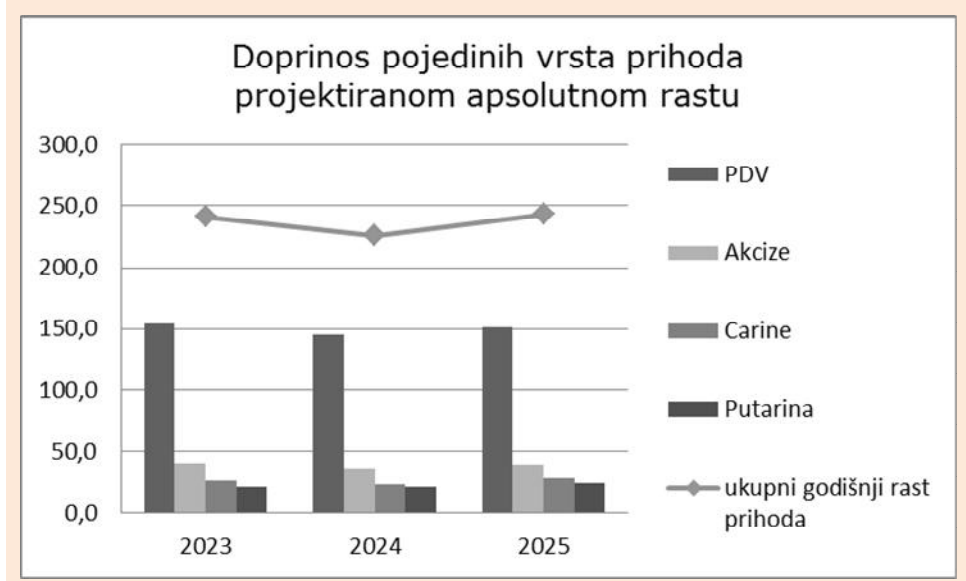

Izvor: Pregled OMA na osnovu projekcija prihoda indirektnih poreza (OMA, april 2022) i projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP, mart 2022)

Za razliku od projektiranog pada indirektnih poreza u BDP-a u periodu 2023-2025 (vid. Tabela 4, Dio 2. Projekcije prihoda od indirektnih poreza 2022-2025), projektirani udio prihoda od indirektnih poreza (OMA) u potrošnji (DEP) u navedenom periodu je stabilan na nivou od 21%. Pad projektiranog udjela indirektnih poreza u BDP-u u periodu 2022-2024 kumulativni je rezultat stagnacije projektiranog udjela indirektnih poreza u potrošnji i projektiranog pada potrošnje u BDP-u (Grafikon 19).

Najveći generator godišnjeg apsolutnog rasta prihoda od indirektnih poreza u navedenom periodu je PDV, s obzirom na njegovo značajno učešće u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta. Nakon toga, apsolutnom rastu prihoda najviše doprinose akcize. Prihodi od putarina i carina doprinose apsolutnom rastu prihoda na približno jednakom nivou (Grafikon 20).

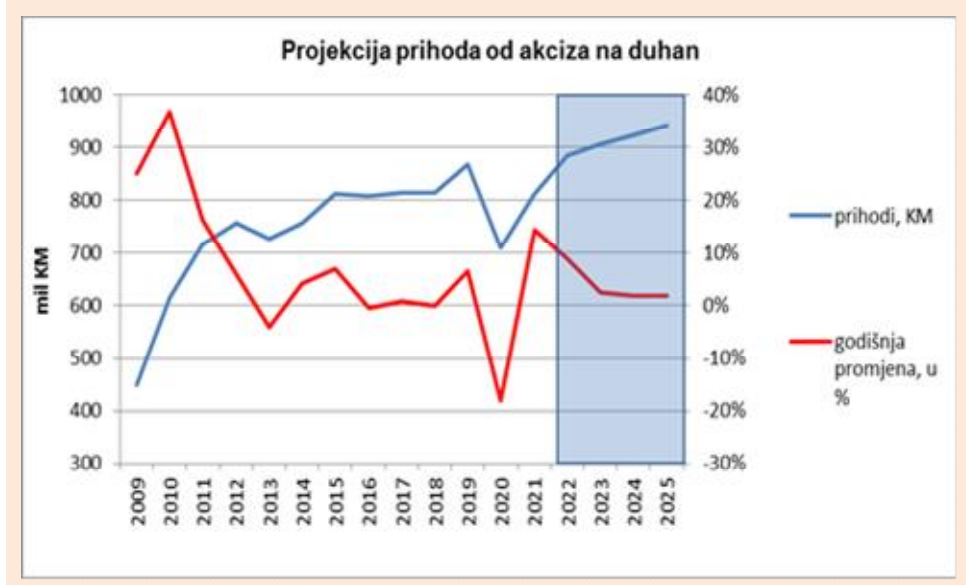
Grafikon 20. Doprinos pojedinih vrsta prihoda projektiranom apsolutnom rastu

Izvor: Pregled OMA na osnovu projekcija prihoda od indirektnih poreza (OMA, april 2022)

Zbog neizvjesnosti u vezi sa okončanjem eksternih ograničenja potrošnje (pandemija COVID-19 virusa, političke krize i rat u Ukrajini), koji mogu značajno promijeniti strukturu potrošnje u korist esencijalnih dobara i usluga u uslovima realno smanjenih dohodaka zbog rastuće inflacije, u periodu 2023-2025 očekuje se skromniji rast naplate akciza na duhanske prerđevine. U navedenim okolnostima pozitivna činjenica je da cijeli horizont projekcija podrazumijeva nepromijenjenu politiku oporezivanja cigareta. I u narednim godinama očekuje se da će duhanske kompanije nastaviti sa politikom ekonomije obima i stabilnih cijena, koja zbog većeg korištenja proizvodnih kapaciteta i nižih troškova po jedinici mjere, omogućava rast prihoda od prodaje i dobiti¹⁷. Zbog nestabilnosti cijena energenata na svjetskom tržištu moguć je blagi rast maloprodajnih cijena cigareta, što će dovesti i do rasta poreznog opterećenja duhana za pušenje¹⁸. Vrijednost tržišta duhanskih prerđevina će i u narednom srednjoročnom periodu uglavnom odražavati domaću potrošnju cigareta, s tim da je i dalje veliki faktor rizika odliv radno sposobnog stanovništva i cijelih porodica, čija će potrošnja cigareta u najvećem dijelu biti izgubljena. Može se očekivati daljnji oporavak potrošnje nerezidenata, pogotovo kad se radi o dijaspori i turizmu, a rast potrošnje cigareta za kupce-nerezidente u tranzitu i prekograničnom pojasu u najvećoj mjeri će zavisiti od redovitosti snabdijevanja tržišta derivata u BiH u uslovima svjetske krize energenata. Samo količinska ograničenja u nabavci derivata nafte mogu ograničiti konkurentnost BiH u odnosu na zemlje u okruženju i najbliže članice EU zbog najnižih maloprodajnih cijena derivata, a time i ugroziti potrošnju ostalih dobara, uključujući i cigarete. U takvim neizvjesnim okolnostima očekuje se da će vrijednost tržišta duhanskih prerđevinama rasti po nižim stopama u odnosu na makroekonomske projekcije potrošnje. Pod navedenim pretpostavkama u 2023., 2024. i 2025. godini očekuje se skromniji rast prihoda od akciza na duhanske prerđevine od 2,5%, 1,9% i 1,9%, respektivno.

Grafikon 21. Projekcija prihoda od akciza na duhan

Izvor: Pregled OMA na osnovu projekcija prihoda od indirektnih poreza (OMA, april 2022)

¹⁷ Za ilustraciju koliko je značajna interna ekonomija za profitabilnost svakog biznisa ukazuje činjenica da se nakon gašenja domaćih proizvodnih duhanskih kapaciteta stranim kompanijama isplati proizvoditi bivše domaće brendove cigareta u drugim državama i pored neuporedivo viših troškova transporta, pogotovo u vrijeme energetske krize, i distribucije u odnosu na simbolične troškove transporta lokalnog proizvođača.

¹⁸ Razlog je metodologija izračuna stopa akcize na duhan za pušenje, koji, prema važećem Zakonu, zavisi od prosječne ponderirane cijene cigareta.

3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od indirektnih poreza

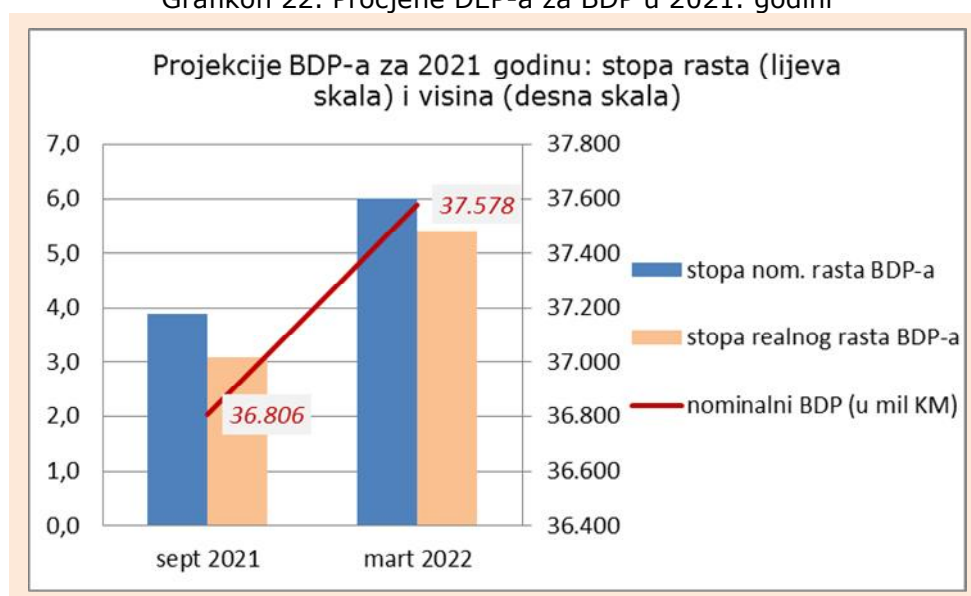
Projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za DEP-ove projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda.

3.1. DEP, revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja za BiH

3.1.1. Revizija projekcija za 2021. godinu

Iz Grafikona 22. se mogu vidjeti posljednje i prethodne projekcije nominalnog BDP-a za 2021. godinu kao i projektirane stope nominalnog i realnog rasta. Vidimo da je sve navedeno revidirano naviše. Projekcija nominalnog BDP-a je revidirana za 772 mil KM, dok su projekcije nominalnog i realnog rasta revidirane za 2,1 i 2,3 p.p., respektivno. Pri tome treba imati u vidu snažne revizije projekcija nominalnog rasta uvoza za čak 15,2 p.p., a izvoza za visokih 18,8 p.p. (Grafikon 24).

Grafikon 22. Procjene DEP-a za BDP u 2021. godini

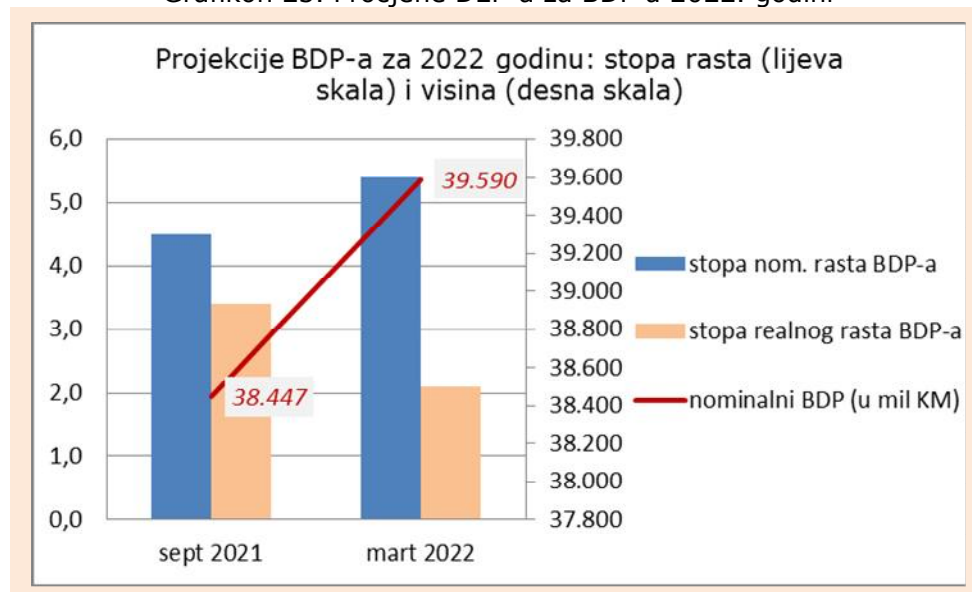

Izvor: Presentacija OMA-e na osnovu projekcija DEP-a

3.1.2. Revizija projekcija za 2022. godinu

Projekcije nominalnog iznosa BDP-a za 2022. godinu revidirane za +1.143 mil KM. Nominalna stopa rasta BDP-a revidirana za +0,9 p.p., dok je projekcija realne stope rasta BDP-a revidirana za -1,3 p.p. (Grafikon 23). Projekcije nominalnog rasta uvoza i izvoza su, kao i za 2021. godinu, snažno revidirane i to za +12,2 p.p i +11,9 p.p (Grafikon 24).

Grafikon 23. Procjene DEP-a za BDP u 2022. godini

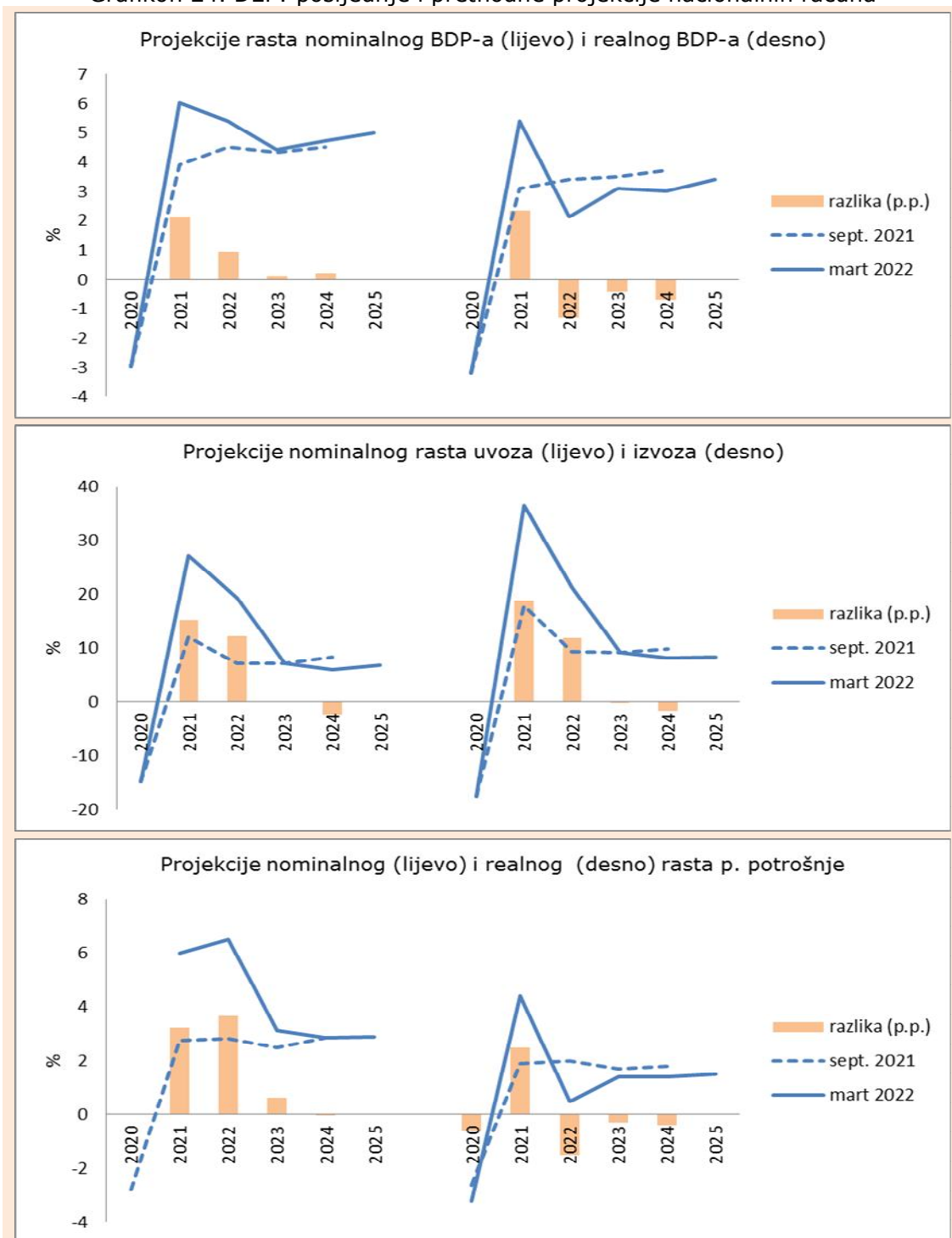

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija DEP-a

3.1.3. Revizija projekcija za 2023. i 2024. godinu

U Grafikonu 24. prikazane su projekcije BDP-a i komponenti za period 2020-2025 u odnosu na projekcije iz septembra 2021., odakle se može vidjeti revizija za 2023. i 2024. godinu. Projekcije se ne mogu porediti za 2025. godinu, s obzirom da ta godina nije bila obuhvaćena DEP-ovim projekcijama iz septembra 2021. godine. U odnosu na projekcije iz septembra 2021. godine, projekcije nominalnog rasta BDP-a revidirane su za svega +0,1 p.p. i +0,2 p.p., za 2022. i 2023. godinu, respektivno, dok su projekcije realnog rasta BDP-a za navedene godine, sa druge strane, revidirane naniže i to za -0,4 p.p. i -0,7 p.p.. Za 2022. i 2023. godinu nisu vršene visoke revizije stopa rasta uvoza i izvoza, kao što je to bio slučaj za prethodne dvije godine (Grafikon 24).

Grafikon 24. DEP: posljednje i prethodne projekcije nacionalnih računa

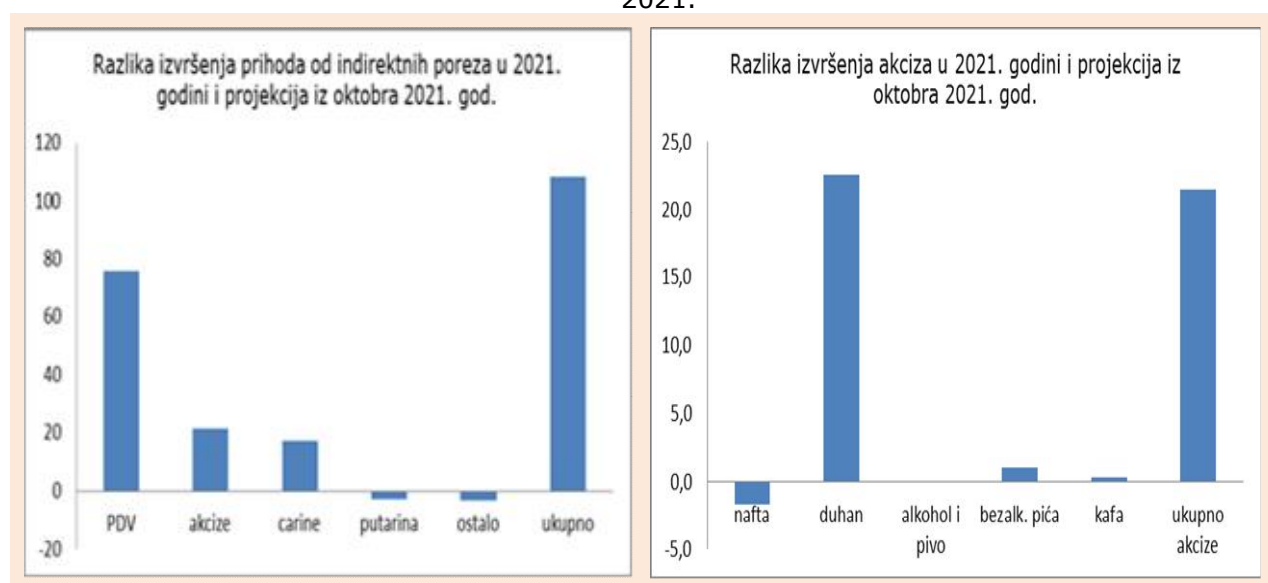
Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija DEP-a iz marta 2022. i septembra 2021.

3.2. OMA, revizija projekcija prihoda od indirektnih poreza

3.2.1. Razlike izvršenja prihoda u 2021. godini i revidiranih projekcija iz oktobra 2021.

U 2021. godini naplaćeno je 6.919,3 mil KM neto prihoda od indirektnih poreza što je za 108,5 mil KM više od projekcije iz oktobra (6.810,9 mil KM). Najveći "prebačaj" projekcija bio je na prihodima od PDV-a (76 mil KM), a zatim na akcizama (21,4 mil KM) i carinama (17,2 mil KM). Što se tiče prihoda od akciza, od ukupnog prebačenog iznosa 22,5 mil KM odnosi se na akcize na duhan. Projekcije prihoda od akciza na derivate nafte ostvarene su za 1,7 mil KM niže od oktobarske projekcije, projekcije akciza na bezalkoholna pića za 1 mil KM više, dok su ostale kategorije akciza ostvarene cca na nivou oktobarske projekcije. Projekcije prihoda od putarine ostvarene su na nivou od 2,9 mil KM ispod oktobarske projekcije (Grafikon 25).

Grafikon 25. Razlike izvršenja prihoda od indirektnih poreza u 2021. godini i projekcija iz oktobra 2021.

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija OMA iz oktobra 2021.g. i podataka UIO

Prema statistici robne razmjene Agencije za statistiku BiH, uvoz u BiH je iznosio 21.596,9 miliona KM, što je za 27,9% više nego u prethodnoj godini.¹⁹ U projekcijama prihoda od indirektnih poreza OMA-e iz oktobra je navedeno sljedeće: "Prema podacima Agencije za statistiku BiH u periodu januar-avgust 2021. godine je uvoz roba u BiH porastao za 22,6%. U vrijeme izrade projekcija dostupni su podaci UIO, prema kojim je u septembru ostvaren rast uvoza od 34,8% što je dovelo rast uvoza na nivou tri kvartala na 23,7%." Projekcija nominalnog rasta uvoza roba i usluga u DEP-ovom dokumentu iz septembra 2021. godine, na kome su se zasnivale oktobarske projekcije prihoda od indirektnih poreza, iznosila je svega 12%. Iako je OMA projicirala prihode na bazi tekućih kretanja uvoza i trendova pripadajućih prihoda od indirektnih poreza, rast uvoza do kraja godine je premašio rast istog na nivou tada raspoloživih podataka za devet mjeseci, a da ne govorimo o DEP-ovoj projekciji. Stoga se višak ostvarenih prihoda od PDV-a u odnosu na projekcije odnosi isključivo na prihode od PDV na uvoz, zbog više ostvarenog rasta uvoza na nivou godine od onog za devet mjeseci 2021. Isti je razlog više ostvarenih prihoda od carina u odnosu na oktobarske projekcije.

Sitni podbačaj prihoda od akciza na naftu i naftne derivate i putarine (zajedno -4,5 mil KM) rezultat je nešto niže potrošnje derivata od one na koju su ukazivali sezonski indeksi. Nešto niža

¹⁹ Statistika robne razmjene BiH sa inozemstvom, januar-decembar 2021; 20.01.2022. www.bhas.gov.ba

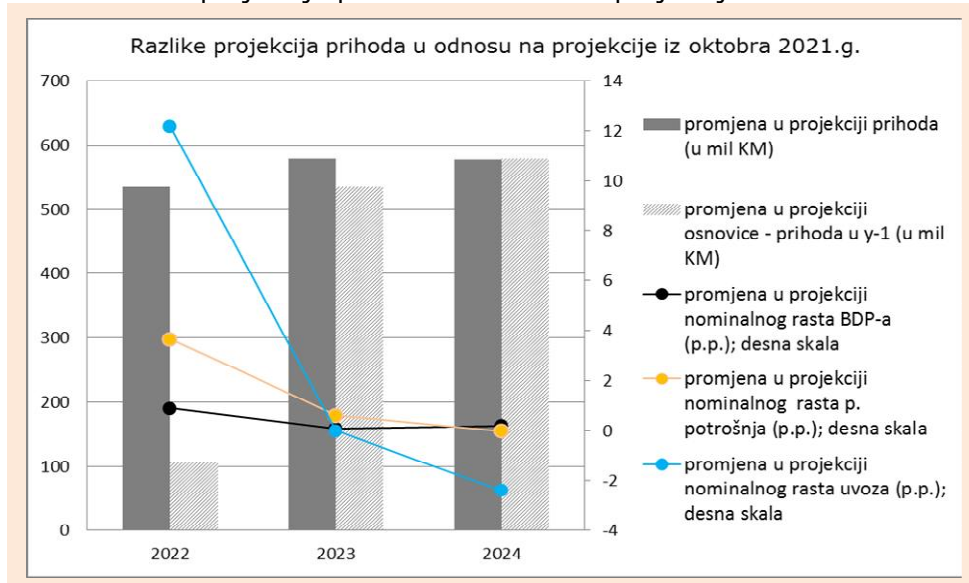
potrošnja derivata od očekivane vjerovatno je uzrokovana rastom cijena derivata na tržištu BiH u zadnjem kvartalu 2021. godine.

Veća naplata prihoda od akciza na duhanske prerađevine u 2021. u odnosu na revidirane projekcije iz oktobra 2021. rezultat je promjene strategije nastupa na tržištu velikih duhanskih kompanija. Umjesto fokusiranja na cjenovnu politiku, što je imalo za posljedicu rast maloprodajnih cijena cigareta čak i u godinama kada nije bilo povećanja akciza, te, posljedično pad prodaje i prihoda od akciza, u 2021. godini duhanske kompanije su se okrenule ekonomiji obima. Takav zaokret je uz stabilne maloprodajne cijene cigareta donio rast prodaje, a time i prihoda od akciza na duhanske prerađevine. Povoljnom trendu naplate akciza na duhanske prerađevine u četvrtom kvartalu 2021. značajno je doprinijela politika blagih *anti-covid* mjera u BiH nasuprot strožih mjera u članicama EU, kojima je BiH postala ozbiljan konkurent u zimskom turizmu. Povećani rast naplate akciza na duhanske prerađevine dijelom je i posljedica prelijevanja prihoda iz 2022. u 2021. Zbog specifičnog načina plaćanja akciza u momentu preuzimanja akciznih markica²⁰, a ne u vrijeme uvoza ili stavljanja u promet, dio prihoda od akciza koji se odnose na potrošnju nerezidenata početkom 2022. (praznici, sezona skijanja) naplaćen je u 2021. godini.

3.2.2. Razlike projekcija prihoda za 2022-2024 u odnosu na revidirane projekcije iz oktobra 2021. godine

U odnosu na revidirane projekcije iz oktobra 2021. godine, projekcije prihoda za 2022., 2023. i 2024. godinu revidirane su za +534,9 mil KM, +579,8 mil KM i +578,5 mil KM, respektivno. Revizija je kumulativni rezultat korekcija u osnovici (izvršenje ili projekcija prihoda za prethodnu godinu: $y-1$), i revizija stopa rasta makroekonomskih pokazatelja za tekuću godinu (Grafikon 26).

Grafikon 26. Razlike projekcija prihoda u odnosu na projekcije iz oktobra 2021. godine

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija prihoda (OMA) i projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP)

Na osnovu prikaza iz Grafikona 26. se može zaključiti da revizija za 2022. godinu potiče od promjene u osnovici (+108,5 mil KM, vid. Dio 3.2.1. Razlike izvršenja prihoda u 2021. godini i revidiranih projekcija iz oktobra 2021), te od visokih revizija naviše projekcija makroekonomskih pokazatelja (BDP, uvoz, potrošnja; desna skala Grafikona 26). Sa druge strane, revizija projekcija za 2023. i 2024. godinu uglavnom proizilazi iz revizije osnovice (projekcije prihoda za godinu $y-1$,

²⁰ Potrebno je najmanje mjesec i po da se nakon preuzimanja akciznih markica u BiH one izvezu, cigarete proizvedu i uvezu u zemlju.

odnosno za 2022. i 2023. godinu), dok je revizija projekcija makroekonomskih pokazatelja zanemariva, ili čak negativna (projekcije rasta uvoza za 2024).

Razlike u projekcijama prihoda od duhanskih prerađevina u periodu 2022-2024, osim revizije makroekonomskih projekcija potrošnje naviše, posljedice su i politike boljeg korištenja interne ekonomije od strane duhanskih kompanija, što je rezultiralo stabilnim maloprodajnim cijenama i rastom prodaje cigareta, a time i rastom prihoda od akciza.

4. Rizici

Imajući u vidu ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o jačini i trajanju šoka uzrokovanog pandemijom virusa korona, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije), **ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od indirektnih poreza, pri čemu prevladavaju rizici lošijeg ishoda.** S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uslove u BiH i u svijetu, ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2022-2025 je podložno sljedećim rizicima: (1) svim rizicima za ostvarenje projektiranih makroekonomskih pokazatelja (DEP) i (2) rizicima koji se odnose na samu naplatu prihoda od indirektnih poreza i borbu protiv sive ekonomije.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza su usko vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svi rizici koje DEP pominje u svojim projekcijama po automatizmu predstavljaju i rizike za projekcije prihoda od indirektnih poreza, pošto svako odstupanje realizacije DEP-ovih parametara od njihovih projektiranih vrijednosti neizbježno dovodi i do odstupanja realiziranih od projektiranih prihoda od indirektnih poreza. U DEP-ovim projekcijama iz marta 2022. godine navode da se rizici za njihove projekcije mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutrašnje, pri čemu su vanjski rizici dosta izvjesniji i uticajniji na kretanje ekonomskog rasta u BiH. U istom dokumentu navodi se sljedeće: *„...nakon stabilizacije epidemioloških prilika koje su vezane za Covid 19, početkom 2022. godine došlo je do eskalacije sukoba Ukrajine i Rusije što će nesumnjivo imati negativne ekonomske posljedice po globalnu ekonomiju i samim tim i Bosnu i Hercegovinu. Daljnja eskalacija ukrajinske krize, kao i jačanje inflatornih pritisaka kako na globalnom (planu, op. OMA).. tako u Bosni i Hercegovini zasigurno bi imali negativan utjecaj na potrošnju, investicije, vanjskotrgovinsku razmjenu a samim tim i na projekcije ekonomskog rasta u osnovnom scenariju.”*²¹

U rizike koji mogu ugroziti izvršenje projekcija naplate prihoda od indirektnih poreza u sferi politike i administriranja indirektnim porezima možemo ubrojati sljedeće:

- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Slabljenje borbe protiv PDV prevara, pogotovo u sferi povrata, koji, u situaciji pada zaposlenosti i nelikvidnosti obveznika postaju atraktivni za prevare;
- Predlagane izmjene politike indirektnog oporezivanja kao što su: diferencirane stope PDV-a, privremeno ukidanje akciza na derivate, promjena režima naplate akciza na uvozne duhanske prerađevine. Navedene izmjene legislative mogle bi dovesti do značajnog pada prihoda od indirektnih poreza.

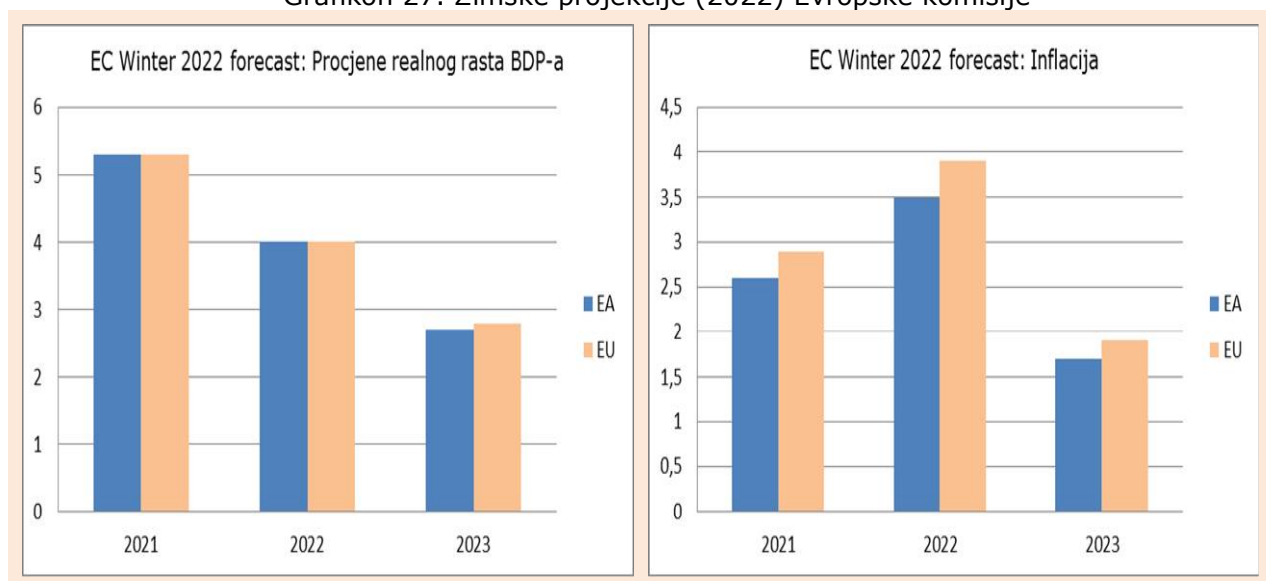
²¹ DEP, Makroekonomske projekcije 2023-2025, mart 2022, str. 6

Dodatak: Posljednje projekcije međunarodnih institucija

i. Projekcije Evropske komisije (EK)

Iz Grafikona 27. možemo vidjeti projekcije realnog rasta BDP-a i inflacije za period od 2021. do 2023. godine iz posljednjih, zimskih projekcija EK (februar 2022. godine). U projekcijama se navodi da se nakon snažnog oporavka od 5,3% u 2021. godini, u 2022. godini predviđa rast ekonomije EU i Eurozone od 4,0%, dok se u 2023. očekuje rast od 2,8% u EU i 2,7% u Eurozoni²². Treba imati na umu vrijeme izrade ovih projekcija, odnosno neuzimanje u obzir najnovijih dešavanja u Ukrajini.

Grafikon 27. Zimske projekcije (2022) Evropske komisije

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija Evropske komisije

ii. Projekcije Međunarodnog monetarnog fonda (MMF)

Posljednje projekcije MMF-a datiraju iz januara 2022. godine.²³ Prema istim projekcijama, u 2021. godini je u Eurozoni ostvaren rast od 5,2 %, dok se za 2022. godinu projektuje rast od 3,9%. Procijenjena ostvarena stopa rasta svjetske ekonomije u 2021. godini iznosi 5,9%, dok je za 2022. godinu projektovan rast od 4,4%. Treba napomenuti da januarske projekcije nisu uzele u obzir posljednja dešavanja u Ukrajini, a MMF na svojoj stranici najavljuje objavu novih, aprilskih projekcija, za 19. april 2022. godine.

Prema posljednjim projekcijama MMF-a u BiH se u 2022. godini očekuje realni rast BDP-a od 2,5% te stopa inflacije od 6,5%. Navodi se da su projekcije izuzetno neizvjesne, s obzirom na rat u Ukrajini, političku situaciju u BiH, dok potencijalna pojava novih sojeva virusa korona predstavlja dodatni rizik. U MMF-ovom izvještaju se navodi sljedeće: *"Iako su direktne ekonomske veze sa Rusijom i Ukrajinom ograničene, ekonomija BiH osjetljiva je na rastuće cijene roba, usporeniji ekonomski rast u Evropi i strožije finansijske uvjete kao rezultat ovog rata."*²⁴

²² European Commission. (2022). 'European Economic Forecast Winter 2022'. Institutional Paper 169, February 2022.

²³ IMF, World Economic Outlook, January 2022.

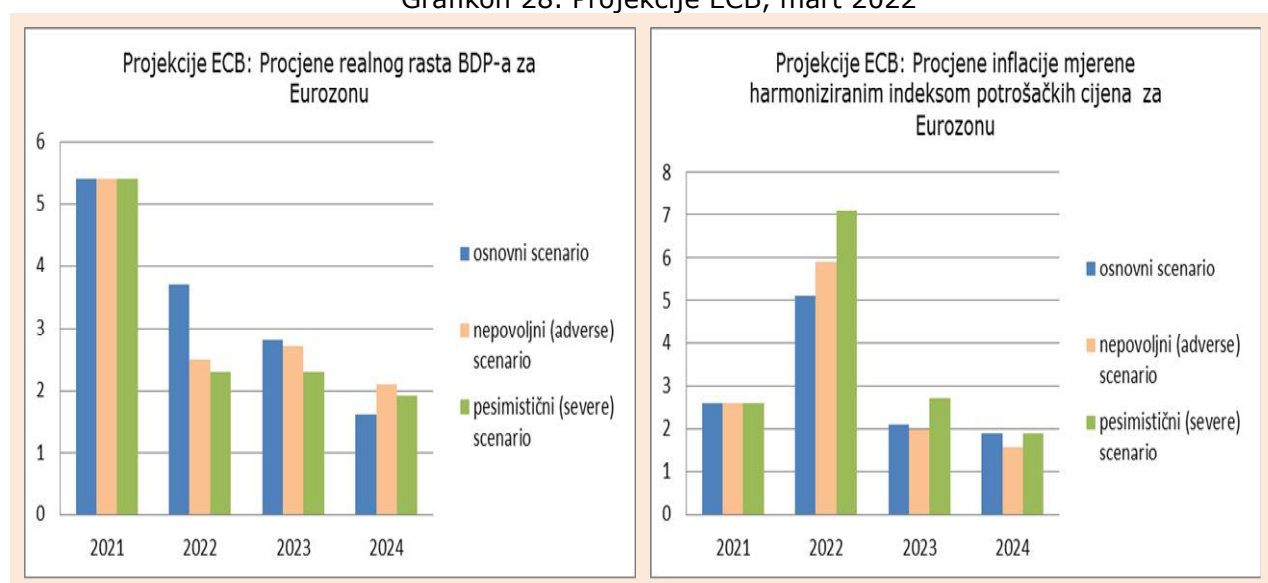
²⁴ IMF „Bosnia and Herzegovina: Staff Concluding Statement of the 2022 Article IV Mission”, March 25, 2022

iii. Projekcije Evropske centralne banke (ECB)

Evropska centralna banka (ECB) je objavila makroekonomske projekcije za Eurozonu na osnovu podataka dostupnih do 2. marta 2022. godine.²⁵ U dokumentu se navodi da su projekcije vrlo neizvjesne i da zavise od daljih dešavanja u ratu u Ukrajini, efektima sankcija i daljim mjerama. Osnovni scenario projekcija ECB zasniva se na pretpostavkama da su trenutni poremećaji u snabdijevanju energijom i negativni uticaji na povjerenje povezani sa sukobom privremeni i da globalni lanci snabdijevanja nisu značajno pogođeni. Pod takvim uslovima ECB predviđa realni rast BDP-a Eurozone od 3,7% u 2022., 2,8% u 2023. i 1,6% u 2024. godini.

Zbog velike neizvjesnosti povodom dešavanja u Ukrajini, osim osnovnog scenarija, ECB je izradila i dva alternativna scenarija makroekonomskih projekcija: nepovoljni i pesimistični scenario projekcija (Grafikon 28).

Grafikon 28. Projekcije ECB, mart 2022

Izvor: Prezentacija OMA-e na osnovu projekcija ECB

²⁵ ECB, „ECB staff macroeconomic projections for the euro area“, mart 2022